

แบบ สอน อ่าน
กรมศึกษาธิการ

สอนอ่านเล่ม ๒

พิมพ์ครั้งแรก ๕,๐๐๐ ฉบับ

ร.ศ. ๑๒๖

ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ๑๘ ปี ๖

โรงพิมพ์ อักษร นิตย ๒๕๕
บางขุนพรหม

5

แบบ สอน อ่าน
กรม ศึกษาธิการ

สอนอ่านเล่ม ๒

พิมพ์ ครั้งแรก ๕,๐๐๐ ฉบับ

ร.ศ. ๑๒๖

ปกกระดาษ ราคาเล่มละ ๑๘ อัฐ

โรงพิมพ์ อักษร นิตย บางขุนพรหม

แจ้ง ความ

หนังสือเรื่องน เดิมมีอยู่ ๔ เล่ม รวมเป็นชุดหนึ่ง.
กรมศึกษาธิการได้รวบรวมพิมพ์ขึ้นใช้เป็นแบบเรียน ให้ชื่อว่า
“แบบสอนอ่าน” เป็นหนังสือสำหรับให้นักเรียนหัดอ่าน
ครั้นต่อมาหนังสือชุดนี้ขาดคราวลง จึงได้จัดพิมพ์เล่ม ๑ ขึ้น
ได้แก่ชุดย่อยคำบ้างบางแห่ง ทั้งได้เปลี่ยนรูปภาพใหม่ให้ดัด
ขึ้นด้วย แกะเล่ม ๒ เล่ม ๓ เล่ม ๔ นั้นยังหาได้จัดพิมพ์ขึ้น
ใหม่ไม่ ก็เป็นอันขาดชุดไป ภายหลังเห็นว่าควรจะแก้ไข
พิมพ์ขึ้นตามกันให้ครบชุด จึงได้ให้พนักงานแต่งตำราตรวจแก้ไข
แบบสอนอ่านเล่ม ๒ เล่ม ๓ เล่ม ๔ ซึ่งเป็นของเดิมนั้น ยก
บทที่ไม่ต้อง การออกเสียบ้าง แก้ชุดย่อยคำจำนวนบ้างบาง
แห่ง และแต่งเพิ่มเติมขึ้นอีกบ้าง ตามที่เห็นสมควร แล้ว
กลับรวมกันเข้าพิมพ์ขึ้นเป็น ๒ เล่ม นับเป็นเล่ม ๒ เล่ม ๓ ต่อ
จากเล่ม ๑ ที่มีอยู่แล้ว หนังสือชุดนี้ตามที่รวบรวมใหม่จึง
เป็น ๓ เล่ม เพื่อให้เหมาะแก่ชั้นเรียนในประถมศึกษา ให้
บุตรได้ศึกษาเล่าเรียนต่อไป.

กรมศึกษาธิการ

วันที่ ๑๕ สิงหาคม รัตนโกสินทร ศก ๑๒๖

๑	เด็ก ของ คน						๑
๒	เข้า ที่ เรา กิน						๓
๓	คัน ล้ม						๗
๔	คัน มะม่วง						๙
๕	คัน ทูเรียน						๑๑
๖	เด็ก ชน ล้วน						๑๔
๗	นาฬิกา						๑๗
๘	วัน						๒๑
๙	เดือน						๒๕
๑๐	ปี						๒๘
๑๑	เด็ก หมิง ปลูด รากไม้						๒๙
๑๒	การ ซอขาย						๓๒
๑๓	คัน ชา						๓๕
๑๔	ยา ลูบ						๓๗
๑๕	คัน เข้า โปด						๔๒
๑๖	คัน มะพร้าว						๔๕

๑๗	เด็กโยน อัฐิ เล่น	๔๗
๑๘	อัฐิ และ เงิน	๕๐
๑๙	ประโยชน์ของ อัฐิ และ เงิน	๕๕
๒๐	หม้อเข้า หม้อแกง	๕๗
๒๑	ถัฟาน	๖๐
๒๒	เด็ก ชื่อ ตรง กับ เด็ก คด โกง	๖๓
๒๓	ขง	๖๕
๒๔	วัด	๖๘
๒๕	ลูก	๗๐
๒๖	มารดา ถอน บุตร	๗๕
๒๗	พ่อแม่	๗๗
๒๘	พี่น้อง	๘๑
๒๙	บ้าน อา ตุง	๘๔
๓๐	ลูก พี่ ลูก น้อง	๘๖
๓๑	หลาน เหลน	๘๘
๓๒	น้า ย่า ตา ยาย	๙๑
๓๓	เรื่อง ยอช วอช ชิงคัน	๙๒

แบบ ลอน อาฆ

เล่ม ๒

เด็กสองคน

วันหนึ่ง มี เด็กผู้ชาย สองคน พา กันไป เทียวใน น้ำ
ไม้ เด็กสองคนนั้น ได้ พบ รังนก รังหนึ่ง อยู่ บน
กิ่ง ไม้ เตี้ย ๆ มีนก และ ไข่ อยู่ ใน รัง ด้วย เด็ก
คนหนึ่ง จึง แอบ เข้า ไป ข้าง ต้น ไม้ จับ นก ที่ อยู่
ใน รัง นั้น ได้ และ เด็ก อีก คน หนึ่ง ถือ รัง นก นั้น
เดิน ไป ด้วย กัน จะ กลับ ไป บ้าน

เมื่อ เด็กสองคน นั้น ยัง กำลัง เดิน อยู่ คนหนึ่ง
พูด ขึ้น ว่า “ฉัน จะ เอา รังนก กับ นก นี้ ไป ให้ แม่
ของ ฉัน ดู แต่ อีก คน หนึ่ง คำนว่ นก ตัว นี้ ต้อง
เป็น ของ ฉัน เพราะ ฉัน จับ ได้ ก่อน ฉัน ไม่ ให้ เอา ไป”

เมื่อเด็กสองคน เดินไปยังไม่ทันถึงบ้าน ก็
เกิด หุ่ม เถียงยื้อแย่ง กัน ขึ้น นก หลุด จาก มือเด็ก
ทั้งสองบิน ไป เสีย และ ไข่ ใน รัง นั้น มี อยู่ สาม ฟอง
ก็ พลัด ตก แหก หมด

เมื่อ นก บิน ไป แล้ว เด็ก ทั้ง สอง เกิด ทะเลาะ
กัน มาก ขึ้น จึง พา กัน ไป เล่า เหตุ นั้น ให้ มารดา ฟัง
มารดา ได้ ทราบ จึง พุด กับ ลูก ทั้ง สอง ว่า “ถ้า ใคร จะ
มา รื้อ เรือน ของ เรา เสีย และ จับ แม่ ไป ขัง ไว้ เหมือน
เจ้า ทำ กับ นก เช่น นั้น เจ้า ทั้ง สอง ก็ คง จะ มี ความ
เสีย ใจ ฉนั้น ไต ก็ ดี นก นั้น ก็ คง มี ความ เสีย ใจ
เพราะ เจ้า ทั้ง สอง มา ทำลาย รัง และ จับ ตัว มัน มา
ฉนั้น นั้น แม่ เห็น ว่า การ ทำลาย รัง นก อย่าง นั้น เป็น
การ ผิด และ พี่ น้อง จะ ทะเลาะ กัน ก็ เป็น การ ผิด
และ เป็น การ ไม่ ดี เหมือน กัน ”

เช้าที่เรา กิน

เช้า เป็น กอ ต้น คล้าย กับ หญ้า เมื่อ ออก รวง
 เป็น เมล็ด เล็ก ๆ รวงหนึ่งหลายร้อย เมล็ด เมล็ด
 หนึ่ง แดง ออก ออก ได้ หลาย ต้น เช้านี้ เป็น อาหาร
 สำหรับ กินเลี้ยง ชีวิต ของคน ทั้งปวงอย่าง สำคัญ เพราะ
 ฉะนั้น คนเรา จึง ทำนา เพาะ ปลูก เข้ากัน เป็น อัน มาก
 เช้าที่จะ ปลูก นั้น ก็ ต้อง ปลูก มาก ๆ และ ต้อง เลือก
 หา พื้นดิน ที่จะ ปลูก คือ นา ที่ ลุ่ม ประ กอบ ไป ด้วย
 น้ำ ฝน ตก ช้าง อยู่ ไม่ ถึก นก ไม่ ตอน นก พอ สมควร เช้า
 ที่ ปลูก ลง จึง จะมี ผล งาม ดี ถ้า เป็น ที่ ร้าง ก็ ต้อง
 ตัด ต้น ไม้ ไถ นรอก ไม้ และ ถาง หญ้า ถาง พง รื้อ ถอน
 ทั้ง เสีย

นา ที่ ปลูก เช้า นั้น ต้อง อาศรัย น้ำ สอง อย่าง คือ
 เขา ปลูก ทำ ด้วย ฝน อย่าง หนึ่ง กับ อีก อย่าง หนึ่ง

ถ้า นาที่โต อยู่ริมแม่น้ำ น้ำ ในแม่น้ำขึ้น ลง ถึง
อยู่เสมอ หรือ บัดทำ นบ ขุด ร่อง คู ไช น้ำ ให้ ไหล
เข้า ใน นาที่ เพาะ ปลูก ได้ ถึง ที่ ดิน ตาม ตอน และ
เชิง เขา ก็ ปลูก เข้า ได้ ไม่ ต้อง คอย น้ำ ฝน

วิธี ปลูก เข้า ก็มี สอง อย่าง คือ เขา ไถ พรวน ดิน
ดี แล้ว หว่าน เมล็ด เข้า ลง ใน ท้อง นา แล้ว ไถ
และ คราด ดิน กลับ มิ ให้ นก หนู กิน ได้ อย่าง หนึ่ง วิธี นี้
เรียกว่า ทำนาหว่าน กับ อีก วิธี หนึ่ง เขา เอา ไม่
แทง ดิน ให้ เป็น หลุม แล้ว หยอด เมล็ด เข้า ลง เป็น
ระยะ กัน ถ้า จะ ปลูก ด้วย กัน ก็ ต้อง แะ เมล็ด เข้า
ให้ งอก เสีย ก่อน แล้ว จึง เพาะ หว่าน เป็น เข้า กล้า ให้
ขึ้น ยาว สูง ประมาณ ศอก หรือ กำ หนึ่ง แล้ว จึง ถอน
ไป บัก ปลูก ลง ใน นา วิธี นี้ เรียกว่า ทำนาดำ

วิธี วิชา ดู แล เข้า กล้า นั้น เมื่อ ต้น เข้า ยัง
อ่อน อยู่ ต้อง คอย บัด ถ้า ษ น้ำ ระวัง ไม่ ให้ ปลูก ได้

เข้าที่เรา กิน

๕

ครั้น ต้นตำ ใหญ่ ออก เป็น เมล็ด เป็น รวง แล้ว ต้อง
ระวัง รักษา นกหนู เป็น ต้น จน กระทั่ง เก็บ เกี่ยว
การ เก็บ เกี่ยว นั้น ครั้น เข้า สุก แล้ว ก็ เกี่ยว รวง เข้า
มัด เป็น ฟ่อน บ้าง กำ เป็น เรียง บ้าง เรียกว่า
เข้า ฟ่อน วิธี นวด นั้น ต้อง นวด บด ให้ เมล็ด เข้า หลุด
ร่วง ออกจาก รวง โดย ใช้ แรง คน ฟาด หรือ ให้ วัว, ควาย,
เหยียบ ก็ได้ เมื่อ นวด เสร็จ แล้ว ก็ โรย พัด ลม ให้
เมล็ด ที่ สิบ ออก เสีย เหลือ แต่ เข้า เปลือก

การ สี ข้อม นั้น ก็มี ต่าง ๆ กัน คือ เขา สี
ด้วย จักร กด ไก เช่น โรง สี ไฟ อย่าง หนึ่ง เขา ใช้
สี ด้วย แรง คน อย่าง หนึ่ง แต่ ความ ประสงค์ ก็ คือ
จะให้ เปลือก เข้า แยก ออก เป็น แกลบ เท่านั้น ครั้น
เปลือก แยก แล้ว เขา ผัด แกลบ ออก ทั้ง ด้วย สี ผัด
หรือ กะ ตัง แต่ เปลือก ผิว ใน ยัง หุ้ม ห่อ อยู่ เรียก
ว่า เข้า กล้อง ๆ นี้ ต้อง ใส่ ครก ทำให้ ผิว ใน ออก

เหลือแต่ แก่น แล้ว ผีตัวร้อน รำ และ เมล็ด ที่ บ่น เบ้น
 ปลาย เข้า ออกเสีย เหลือแต่ เมล็ด ชาว ๆ เรียกว่า เข้า สวร

เมื่อ ต้อง การจะ หง กิน เบ้น เข้า สวรย หรือ ต้ม
 เบ้น เข้า ต้ม เขาก็ หง ต้ม กิน ตาม ปราดนา ถ้า
 จะ ทำ เบ้น ขนมห้อม ต้อง ทำ หรือ ไม่ เข้า สาร นั้น ให้ ละ เหยียด
 เบ้น เบ้ง แล้ว จะ ทำ เบ้น ขนมห้อม ต่าง ๆ ก็ได้ สุด แล้ว
 แต่ จะ ปราดนา เข้านี้ เบ้น ของ สำหรับ คน กิน เลี้ยง
 ชีวิต และ เบ้น ประโยชน์ ทำ ความ เจริญ แก่ บ้าน เมือง
 เบ้น อัน มาก เพราะ คนเรา ต้อง กิน เข้า กัน ทุก ๆ คน
 เขา จึง ทำ เข้า มาก นึก จะ ขาย ซื่อ กัน ก็มี ราคา

ใช้ แต่ เท่า นั้น เข้านี้ ยังมี ประโยชน์ หลาย
 อย่าง นึก คือ ต้ม เข้า หรือ ฟาง เข้า เขา ใช้ ทำ
 กระดาษ, หรือ ให้ ม้า, วัว, ควาย, กิน ก็ได้ แกลบ
 นั้น ใช้ ทำ ประสมดิน ทำ อิฐ ก็ได้ รำ และ ปลาย เข้า
 ให้ หมู, หรือ เบ็ด, ไก่, กิน ก็ได้

ต้น ส้ม

ต้น ส้ม นั้น เป็น ไม้ ที่ เจริญ มี แต่ ใน ประ เทศ ร้อน
ถ้า เมล็ด ส้ม งอก ขึ้น เอง ก็ ไม่ ตี เหมือน ที่ ชาว สวน
ตอน กิ่ง อ่อน มา ปลูก เขา ตอน ประมาณ ๑๕ วัน
ราก ก็ ออก แล้ว จึง ตัด เอา กิ่ง นั้น ขำ ไว้ ใน ที่ ดิน
เบียด ไม่ ปลูก ใน ที่ มี แสง แดด ร้อน กล้า ไม่ ขำ
ต้น ส้ม กิ่ง ออ กงา มี ผล ตก ออ ตม ตี

ใน ประเทศ สยาม นี้ มี ส้ม หลาย อย่าง ผล ส้ม
บาง อย่าง มี เปลือก หนา บาง อย่าง เปลือก บาง ต้น
ส้ม นั้น สูง เพียง ๓ วา หรือ ๔ วา กิ่ง เป็น พุ่ม ใบ
เขียว สด เปลือก ต้น นั้น สี ดำ แดง เมื่อ ผล ส้ม ยัง
อ่อน สี เขียว ต่อ เมื่อ แก่ แล้ว จึง เหลือง ไม้
ส้ม นั้น เนื้อ ละเอียด และ สี ขาว งาม ตี ใช้ ผ่าง ประทับ

หลายต่าง ๆ หรือ กลึง เป็น เครื่องใช้ ต่าง ๆ ก็ได้
เป็น ไม้เนื้อเหนียว ดีมาก

ใน บาง ประเทศ คน นั้น ถือ ดอก ส้ม ใช้ ดอก ส้ม
ประดับ แต่ง กาย เจ้าสาว เมื่อ เวลา แต่ง งาน เปลือก
ส้ม เขา เอา มา ตาก เสีย ให้ แห้ง แล้ว ใช้ เจริญ คน กับ
ของ ที่มี รส หวาน เป็น เครื่อง หอม อบ ของ กิน
ถ้า ต้น ส้ม ที่ มี ผล มาก บาง ที่ ใน ปี หนึ่ง ชาวสวน
เก็บ ผล ได้ ถึง ๓๐๐๐ ก็มี แต่ ผล อย่าง ดี ที่ สุด นั้น
เขา เก็บ เมื่อ ผล แก่ จืด แล้ว ต้น ส้ม นั้น อยู่ ได้ นาน
ถึง ๑๐๐ ปี ก็มี

ใบ ส้ม นั้น เขา ตาก ให้ แห้ง แล้ว ใช้ ทำ ยา ใน
เมือง จีน ต้น ส้ม มี มาก เขา ส่ง ผล ส้ม มา ขาย เป็น
สิน ค้า ใน กรุง สยาม นี้ เหมือน กัน ที่ เรา เรียกว่า
ส้ม จีน

ต้น มะม่วง

๙

ต้น มะกรูด มี ผล คล้าย กับ ส้ม แต่ มี หนาม
ผล มะ กรูด นั้น เปรี๊ยะ มาก ผิว เปลือก ก็ หนา เนื้อ
และ เปลือก ผล มะ กรูด นั้น เขา ใช้ ทำ ยา ได้ มี กลิ่น
แรง ชุน เนิบว นัก คน ชอบ ใช้ ต้ม แก้ว โรคนมวิง เวียน
ไม้ มะกรูด นั้น เขา ใช้ ทำ หวี ดี เป็น ไม้ มี ราคา
หรือ จะ กลึง เป็น เครื่อง ใช้ ต่าง ๆ อย่าง ไม้ ส้ม ก็ ได้

ต้น มะม่วง

การ เพาะ ปลูก เมล็ด มะ ม่วง นี้ จะ งอก งาม ดี
ก็ แต่ ใน ประเทศ ร้อน พอ ต้น สูง ประมาณ ๕ ศอก
ก็มี ใบ ติด กิ่ง ก้าน เป็น พุ่ม ใหญ่ ถ้า ปลูก ตรง เป็น
แถว เป็น แนว กัน ก็ ดู เป็น ที่ ร่ม เย็น น่า ชม ต้น มะม่วง
นั้น กว่า จะ โต มี ช่อ ดอก และ เกิด ผล ก็ หลาย ปี ช่อ
ดอก มะ ม่วง เล็ก เรียว สี แดง และ เหลือง มี กลิ่น

หอม น้อย ๆ ผล มะม่วง นั้น ยาวรี เกิดยง กลม
เปลือก เหนียว ผล อ่อน สีสีเขียว ข้างในขาว เนื้อ
เปรี้ยว หรือ มัน ตาม พันธุ์ มะม่วง แต่ เมล็ด ใน
นั้น อ่อน

ผล สุก นั้น เปลือก เหลือง ข้างใน เหลือง บางอย่าง
กิน หวาน บาง อย่าง ก็เปรี้ยว ตาม พันธุ์ แต่ เมล็ด
ใน นั้น แบน แข็ง บางที เขา เอา น้ำ เกลือ มา ตอง ผล
อ่อน ไว้กิน เมื่อ ฤดู มะม่วง วาย เรียกว่า มะม่วง
ตอง ใน ประเทศอื่น เติบ ก็มี ต้น มะม่วง มาก เหมือน
กัน และ ชาว ประเทศอื่น เติบ กับ ประเทศ มาลายา ชอบ
ตอง ผล มะม่วง กิน

มีชาวสวน สอง คน ๆ หนึ่ง ชำนาญ ใน การ ปลูก ต้น
มะม่วง จึง เตรียม ที่ ดิน ใน สวน ของ ตน แล้ว เอา
ต้น มะม่วง ที่ เพาะ ไว้ ๑๒๐ ต้น ปลูก ลง ๑๒ แถว ๆ

ละ ๑๐ ต้น ทรง เป็น แถว ระยะ ต้น ไม่ เบียด กัน
 ครั้น ต้น มะม่วง โต ขึ้น ทุง งาม น่ำ ชม มาก เวลา
 เมื่อ มะม่วง เกิด ดอก ออก ผล ก็ เก็บ ผล ได้ ง่าย

แต่ อีก คน หนึ่ง ไม่ ชำนาญ ใน การ ปลูก จึง ใช้
 ให้ บ่าว เอา ต้น มะ ม่วง ที่ เพาะ ไว้ ๑๐๐ ต้น ไป
 ปลูก ใน สวน ที่ เตรียม ดิน ไว้ แล้ว บ่าว ก็ ทำ ไร่ วิชา
 ปลูก ต้น มะม่วง ไม่ จึง ปลูก ถี ๆ ห่าง ๆ ลัก ลั่น ไป
 ไม่ ได้ ระเบียบ ครั้น โต ขึ้น แล้ว ที่ เบียด ก็ เบียด
 กัน จน ขิด ที่ ต้น ห่าง ก็ ห่าง เกิน ไป ทุไม่ งาม
 ไม่ น่ำ ชม เลย ถึง ชาว สวน ผู้ นี้ จะ เก็บ ผล มะม่วง ได้
 ก็ ไม่ มาก เหมือน ชาว สวน คน ที่ กล่าว มา แล้ว นั้น

ต้นทุเรียน

ต้น ทุเรียน เดิม มี ที่ ประเทศ มะลายู แล้ว เอา มา
 ปลูก ใน ประเทศ สยาม นี้ นอกจาก ประเทศ ที่ ว่า มา นี้

ถึง จะมี ปลุกบ้าง ต้น ทุเรียนก็ ไม่มี ผล งาม

ถ้า เอา ถึง ตอน มา ปลุก ก็ ได้ กิน ผล เร็ว เมล็ด
ทุเรียน งอก ขึ้น เ็น ต้น เอง ได้ ผล ช้า แต่ อยู่ ยั้ง ยืน
กว่า ถึง ตอน ถึง หลาย ปี ก็ จัง แต่ เมื่อ มี ผล แล้ว
ก็มี ตลอด ไป หลาย ปี กว่า ต้น จะ ตาย

ถ้า ต้น ทุเรียน นั้น ตรง สูง ประมาณ ๗ วา ๘ วา
กิ่ง สาขา ใหญ่ ใบ ย่อม ๆ คล้าย กับ ใบ มะม่วง แต่
สั้น กว่า หน้า ใบ เขียว เ็น มัน หลัง ใบ สีนวล
เขียว แก่ เข้า เหลือง ดอก นั้น เ็น พวง สี เหลือง
อ่อน ทำ ขนม หรือ แกง กิน ก็ได้ ต้น ใหญ่ ผล
มี รูป ต่าง ๆ กัน เล็ก บ้าง กลม บ้าง ยาว บ้าง
รี บ้าง ตาม พันธุ์ มี เปลือก นอก หนา เ็น หนาม
แหลม คล้าย กับ ขน เม่น

เมื่อ ผล ทุเรียน สุก เข้า ก็ หล่น ลง เอง มี กลิ่น
แรง ทุน เมื่อ ฉีก เปลือก ออก เห็น เนื้อ อ่อน ๆ มี

ต้นทุเรียน

๑๓

สีต่างๆ ตามพันธุ์ ห่มเมล็ดอยู่ กิน มีรส อร่อย
ต้นหนึ่งถ้า อย่าง ตก ในปีหนึ่ง ชาวสวนเก็บผลได้
ถึง ๑๐๐ ผล ๆ หนึ่งมี หลาย เมล็ด ๆ ใน ทุเรียน นั้น
โต กว่า ไข่ไก่ ชั่ว หรือ เสา ไฟ กิน ก็ได้

บางคนไม่ ชอบ กลิ่น ทุเรียน เลย แต่ ผู้ที่ เคย กิน
ทุเรียน ก็ ชอบ รส และ กลิ่น มาก และ เห็น ว่า ผล ทุเรียน
นั้น เป็น ผลไม้ อัน วิเศษ มี ราคา มากกว่า ผลไม้
อื่น ๆ ทั่วไป ใน ประเทศ ข้าง ทิศ ทวัน ออก นี้

ทุเรียน อย่าง แพง ราคา ขาย ถึง ผล ละ ๓ บาท ๔ บาท ก็มี

แต่ เมื่อ เวลา ผล ทุเรียน สุก จวน จะ หล่น ชาว
สวน ต้อง ระวัง อันตราย ไม่กล้า เข้า ใต้ ต้น ถ้า ผล
ทุเรียน ตก ลง มา ถูก ตัว ผู้ใด ผู้นั้น จะ ถึง แก่ ชีวิต
อันตราย บางที จะ โหมย มา ตัก ทุเรียน ถ้า ไม่ ถูก
ผล ทุเรียน หล่น ก็ ถูก ขวาก ที่ ชาว สวน บัก รักษา
ทุเรียน ไว้ รอบ ต้น

เติก ชม สวน

วันหนึ่ง นาย เขียม กับ มารดา เดิน ไป เทียว เล่น ริม สวน ที่มี ต้น ไม้ งาม ๆ แห่งหนึ่ง เมื่อ นาย เขียม มอง ไปใน สวน นั้น ได้เห็น ต้น ไม้ มี ดอก งาม และ ถาน หญ้า เขียว งาม พื้น ถนน ก็ตาบะ กรวด ทราย หมก จด สอาด งาม น่า ชม มาก

นาย เขียม จึง บอก แก่ มารดา ว่า “แม่ จำ แม่ มา ดู สวน นี้ งาม นึก จ๊ะ ฉัน อยาก จะ เบ็ด ประตุ สวน เข้า ไป ดู เล่น สัก หน่อ ย จะ ได้ หรือ ไม่”

ฝ่าย เจ้า ของ สวน อยู่ ใกล้ ได้ยิน นาย เขียม พูด จึง เบ็ด ประตุ แล้ว เชิญ นาย เขียม กับ มารดา เข้า ไป ชม ของ ต่าง ๆ ใน สวน มารดา ก็ ชอบใจ เจ้า ของ สวน แล้ว บอก แก่ นาย เขียม ว่า “แม่ จะ พา เจ้า เข้า ไป เดิน เล่น ที่ ใน สวน นั้น แต่ เจ้า ต้อง ระวัง อย่า ทำ อันตราย สิ่งใด เลย”

นายเอี่ยม ก็เดิน ไป ตามถนน กับ มารดา ตุ สิ่ง
ของต่าง ๆ ที่นำ ชม ตลอดสวน นั้น แต่มิได้ถูกต้อง
สิ่งใดในสวน นั้นเลย เมื่อเดิน ก็ไม่ได้เหยียบ ร่องสวน
ซึ่งปลูกต้นไม้เล็ก ๆ ที่มี ดอก และได้ระวัง ตัวไม่
เข้าใกล้ต้นไม้ที่มี ดอก กลัว ผี จะ ถูก ดอกไม้ หัก

ฝ่ายเจ้าของสวน นั้น มีความชอบใจ กิริยา นายเอี่ยม
จึงได้พา นายเอี่ยม ไป ดู ของแปลกปลาตต่าง ๆ ให้
ดู เมล็ดที่ ปลูก และ บอก ชื่อต้นไม้ ให้ เป็น หลาย
อย่าง ด้วย มีความเอ็นดู นายเอี่ยม มาก

เมื่อ นายเอี่ยม กับ มารดา กำลัง เดิน ชมของ งาม ๆ
และ แปลก ปลาตใน สวน นั้น อยู่ มี เด็กผู้ชาย อีก
คนหนึ่ง เดิน มา ที่ ประตู สวน จึง จับ ประตู นั้น
จะ ไข เบ็ด เข้า ไป บ้าง

แต่ เด็ก คน นั้น เบ็ด ประตู สวน ไม่ได้ จึง ร้อง
เรียกให้ คนในสวน มา เบ็ด เจ้า ของสวน ได้ยิน เสียง

เด็กร้อง ให้ เปิด ประตู ตั้ง นั้น ก็ เดิน มา บอก ว่า
 “เปิด ประตู ให้ ไม่ ได้ เมื่อ วัน ก่อน เจ้า เข้า มา ใน
 สวน นี้ หน หนึ่ง แล้ว ได้ ชุก ชน มาก เต็ด เอา
 ดอก ไม้ และ เก็บ เอา ผล ไม้ ที่ เรา หวง ไว้ นั้น ไป เสีย
 เด็ก ชั่ว ทำ การ เช่น นั้น จะ ให้ เข้า มา ใน สวน นี้ ไม่ ได้
 อีก เป็น อัน ชาติ ”

เด็ก คน นั้น มี ความ อาย ก็ ก้ม หน้า แล้ว เดิน
 กลับ ไป และ มอง ดู ไป ตาม ร้ว เพราะ ตน อยาก จะ
 เข้า ไป เทียว เล่น กับ นาย เขียม ครั้น เมื่อ นาย เขียม
 ได้ เห็น เด็ก ชั่ว กลับ ไป แล้ว จึง พุด กับ มารดา ว่า
 “แม่ จำ ฉัน คิด เห็น เป็น แน่ ว่า เพราะ ฉัน เชื่อ พัง
 คำ สั่ง สอน ของ แม่ ฉัน จึง ได้ เทียว เล่น มี ความ สุข
 สมาย เช่น นี้ ดี กว่า เด็ก คน นั้น ๆ เพราะ ไม่ ได้
 เชื่อ พัง คำ สั่ง สอน ของ ผู้ ใหญ่ มา แต่ ก่อน จึง เข้า
 มา ใน สวน นี้ ไม่ ได้ ”

บุตร ^๒ เคารพรับ ถ้อย	วาที
แห่ง ชนก ชน นี	แนะ ให้
เป็น โอวาท งาม ตี	โดยชอบ ธรรม นอ
ย่อม สบ ความ สุขได้	เที่ยง แท้ ควร ถวิล.
	คัด จาก วรรณญาณ

นาฬิกา

คำว่า โมง นั้น คือ เป็น ชื่อ นาฬิกา หรือ เวลา
กำหนด ส่วน ของ วัน และ คืน วันหนึ่ง จะ แบ่ง เป็น
กี่ ส่วน ก็ได้ แต่ ต้อง กระ ะ ยะ ให้ เท่า ๆ กัน ที่
แบ่ง เป็น สิบ สอง ส่วน นี้ ก็ พอ เต็ม วัน หนึ่ง พอ ตี
ใน ส่วน หนึ่ง ๆ นั้น มี ะ ยะ ชีต เล็ก ๆ อีก ๕ ชีต
เรียกว่า นาที รวม รอบ หนึ่ง เป็น ๖๐ นาที เพื่อ จะ
แบ่ง ออก ไป ให้ ตรง กับ วินาที ๆ มี ะ ยะ มี เข็ม เดิน ทีละ

ระยะ ๆ หนึ่ง เท่า กับ ซีฟจร คน เรา เดิน ที่ หนึ่ง เข็ม
 วินาที เดิน ได้ รอบ หนึ่ง ตรง กับ เข็ม ยาว เดิน ได้
 นาที หนึ่ง เข็ม ยาว เดิน ได้ ๖๐ นาที ตรง กับ
 เข็ม สั้น เดิน ได้ โมง หนึ่ง เข็ม สั้น เดิน ได้ ๑๒ โมง
 เท่า กับ วัน หนึ่ง กลาง ค่ำ ก็ เหมือน กัน

แต่ การ เรียก โมง ยาม นั้น กลาง วัน กับ กลาง ค่ำ
 ต่าง กัน กลาง วัน เรียกว่า โมง กลาง ค่ำ เรียกว่า
 ทุ่ม ดังนี้ คือ ย่ำรุ่ง เข้า โมง ๑ ๒ โมง ๓ โมง
 ๔ โมง ๕ โมง ย่ำเที่ยง หรือ เที่ยง บ่าย ๑ โมง
 ๒ โมง ๓ โมง ๔ โมง ๕ โมง ย่ำค่ำ แด้ ค่ำ
 ทุ่ม ๑ ๒ ทุ่ม ยาม หนึ่ง ๔ ทุ่ม ๕ ทุ่ม สอง ยาม
 ๗ ทุ่ม ๘ ทุ่ม สาม ยาม ๑๐ ทุ่ม ๑๑ ทุ่ม
 ย่ำรุ่ง (สว่าง)

ก็ เครื่อง นาฬิกา นั้น ทำไม จึง ชี้บอก โมง ยาม ได้
 เพราะ เข็ม หมุน ไปรอบ ตาม ระยะ โมง และ นาที เข็ม นั้น

ติดอยู่กับแกนเสากลาง ๆ นั้นเป็นหลักของจักร ด้วย
จักรนั้นเขา กะซี่ได้ส่วนเท่า ๆ กัน รอบ ตัว จักร
นี้ ขบกัน ต่อ ๆ ออกไป หลาย ๆ ตัว จนถึง จักรตัว
ฐาน จักร ตัวฐาน นี้ เป็น ตัว ต้นอยู่ เสา เดียว กับฐาน
สำหรับ ขบ จักร เหล่านั้น ให้หมุนตัว ออกถึง เข็ม โมง เพราะ
เหล็กฐาน ที่มันอยู่นั้น เป็น เหล็ก คลาย ตัวอยู่ เสมอ

ครั้นคนหมุนขบเข้าก็จะเหยียดข้อออก จักร ตัวฐาน
ก็หมุนไป จักร ตัว รอง ๆ ที่ ขบ กัน ต่อ ๆ มานั้น ก็พลอย
หมุน ไปด้วยกัน จนถึงจักร เข็ม แต่จำ เป็นต้อง เดิน
ช้า ที่สุด เพราะ เขา กะซี่ จักร นั้น ถี่ กว่า จักรอื่น

และ การ ที่ จักร ทั้ง ปวง จะ เดิน ช้า หรือ เร็ว หรือ
ไม่ เดิน นั้น เพราะ ลูก โทต ๆ คือ จักร ไย ๆ นั้นมี น้ำ
หนักเหมือน ของ กลม ถ่วงอยู่ รอบ วง เติดย ก็ กลม แหลม
ถาวร เติดย คือ ช้อง เป็น ปาก ครอบ สำหรับ เติดย กลึง
กด กัน ไม่ ฝืด ได้

ยังมี สิ่ง หนึ่ง เป็น ง่าม ยื่น มา จาก จักร ก้ามปู มา
 คำ กิ่ง ที่ เส้า จักร ไย ฝ่าย จักร ไย มี หน้า ที่ แต่ จะ หมุน ตัว
 อยู่ เสมอ เพราะ มี น้ำ หนัก กลม ส่วน สาย ไย ค่อย ผ่อน
 ตาม ไป จน รอบ ครั้น สิ้น ไย ๆ ก็ ะ ตก ให้ สิ้น ต่ สะ ท่อน
 กลับ ครั้น กลับ มา กำลัง ไย ก็ ตี ต ออก ไป อีก ครั้น สิ้น
 เข้า ก็ สิ้น ตก กลับ เพราะ ฉะนี้ จึง หมุน ตัว อยู่ เสมอ

ครั้น ถึง เตี้ย ที่ เส้า จักร ไย ๆ ก็ คิด เหล็ก คำ ให้ ก้าม
 ปู กระ ตก ซึ่ง จักร ก็ ถ่วง ไป ได้ ที่ สะ ซึ่ง ๆ ตาม ระยะเวลา
 กำลัง จักร ไย คิด เหล็ก คำ เบ็ด ก้าม ปูนั่น จึง เดิน ได้
 ส่วน ที่ ตาม ซึ่ง จักร ที่ ะ ให้ เดิน ตาม ระยะเวลา ๆ อยู่ เสมอ

นาฬิกา ลูก ต้ม นั้น มี หน้า ที่ คือ ใช้ น้ำ หนัก ถ่วง
 ให้ จักร หมุน ตัว คำ กัน แต่ ต้อง มี ลูก โตด หรือ
 ลูก แกว่ง ที่ สำหรับ ให้ จักร หมุน ตัว แทน ไย ที่จะ ให้ สิ้น ต่
 จักร ก้ามปู แล้ว เดิน เท่า กัน เพราะ ฉะนั้น นาฬิกา จักร
 ซึ่งมี กำลัง ให้ เดิน ได้ คือ ถาน กับ ไย อย่าง หนึ่ง

ถาน กับ ลูก ถ่วง อย่าง หนึ่ง
อย่าง หนึ่ง

ลูก ต้ม กับ ลูก ถ่วง

เหตุ ที่ จะ เกิด เป็น นาฬิกา ได้ นี้ อาศัย เวลา
ที่ แบ่ง ส่วน ของ วัน และ คืน เพราะ อาทิตย เป็น
ต้น เหตุ ที่ กำหนด เาก็ เป็น ที่ สังเกต ได้ อย่าง ที่
เรียกว่า นาฬิกา แดง คือ ใช้ กระดาษ ระบาย วัด แดง นา
ฬิกา น้ำ คือ ของ ลอย น้ำ ให้ จม นาฬิกา ทวาย คือ หมายถึง
ด้วย ทวาย ที่ ร่วง ยบ ลง ตาม ส่วน ที่ กำหนด ไว้ เครื่อง
เหล่านี้ ก็ พอ สังเกต ให้ รู้ เวลา ได้.

วัน

- ก. วันที่ ชาว โลกย์ เขา เรียก ชื่อนี้ เป็น ลำดับ กัน นั้น มี
เท่าไร
- ข. วันที่ ชาว โลกย์ เขา เรียก ชื่อนี้ เป็น ลำดับ กัน มา นั้น
มี ๗ ชื่อ
- ค. คือ เรียก ชื่อ อย่างไร บ้าง

ท. เรียก ชื่อว่า วันอาทิตย์ วันจันทร์ วันอังคาร
วันพุธ วันพฤหัสบดี วันศุกร์ วันเสาร์

ถ. วันอะไร เป็นวัน ต้น

ท. วัน อาทิตย์ เป็น ต้น.

ถ. เหตุไร จึง ต้อง เรียก อาทิตย์ เป็น ต้น จะ เรียก วัน
อังคาร หรือ วันเสาร์ไม่ได้ หรือ

ท. ไม่ได้ เพราะ อาทิตย์ เป็น วัน ดาว ฤกษ์ใหญ่ กว่า
วัน ฤกษ์ ทั้ง ปวงใน โลก จันทร์ เป็น วัน ฤกษ์ใหญ่
ที่สอง ของ อาทิตย์ วัน ดาว ฤกษ์ ถัด ไป นั้น
ก็ เป็น ที่ สาม ที่ สี่ ต่อ ๆ ไป จน ถ้วน เจ็ด วัน เพราะ
ฉะนั้น จึง ต้อง นับ ของใหญ่ เป็น หัวหน้า ขึ้นก่อน (นี้
ตอบ ตาม แบบเก่า)

ถ. เหตุไร จึง เรียกว่า อาทิตย์ จันทร์ อังคาร พุธ
พฤหัสบดี ศุกร์ เสาร์ จะ เรียก อย่างอื่นไม่ได้ หรือ

ท. คำ ของ ชาว ภาษา สังสกฤต เขา เรียก ชื่อ ดาวมา

อย่างนั้น แม้เราจะ เรียก อย่างอื่น ก็ได้แต่จะรู้
ยาก เพราะเดิมเขาเรียกชื่อมา อย่างนั้น แล้ว จะ แปลง
เสียทำไม การที่เรียก นั้น จะ เรียก ชื่อ อย่างไรก็ได้
แต่ ประสงค์ให้ เข้าใจ กัน เท่านั้น เหมือน คนภาษา
อื่นๆ ต่าง ภาษา ก็ เรียก ชื่อมีเสียงไม่เหมือนกันแต่แปล
ความ ตรง กัน ทุก ภาษา ไม่เพี้ยน ที่ แห่งใด
และ ถ้วน อยู่ในจำนวน ๗ วัน นี้เอง

ถ. ที่เรียก กัน ว่า วันพระ วันโกนนั้น อย่างไร

ท. เขา นับ ตาม จันทร คติ คือ ตั้ง แต่ เดือน ขึ้นค่ำหนึ่ง
ไปถึงที่ ๘ เป็น ๘ ค่ำ เรียก ว่าวันพระ ขึ้น ๘ ค่ำ
แต่ ๘ ค่ำไป ถึง วันที่ ๑๕ เป็น วัน ๑๕ ค่ำ เรียก ว่า
วันโกน เพราะ พระ สงฆ์ ท่าน โกน ฦก ใน วัน นั้น
ครั้น รุ่ง ขึ้นถึง วันที่ ๑๕ เป็น วัน ๑๕ ค่ำ เรียก ว่า
วันพระ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เพราะ พระ ท่าน สง โยสถักัน
รุ่งขึ้น วันใหม่ นับ วัน หนึ่ง ต่อไป ถึง วันที่ ๘ เป็น

๘ คำ เรียกว่า วันพระ แรม ๘ คำ นับแต่วันพระ
 แรม ๘ คำ ไปถึง วันที่ ๑๓ บ้าง ๑๔ บ้าง เรียกวันโกน
 รุ่ง ขึ้น ถึง วันที่ ๑๕ เรียกว่า วันพระ แรม ๑๔ คำ ๑๕
 คำ เป็นสิ้น เดือน หนึ่ง ๆ

- ถ. วันโกน เป็น วันที่ ๑๓ บ้าง ๑๔ บ้าง ไม่ตรงกัน
 เพราะเหตุ อย่างไร
- ต. ไม่ตรงกัน เพราะทางจันทรคติ นับใน เดือน หนึ่ง ๆ
 เป็น ๒๙ วัน บ้าง ๓๐ วัน บ้าง เดือนที่มีวัน
 ๒๙ วัน ข้าง แรม เดือน นั้น วันที่ ๑๓ เป็น วันโกน
 วันที่ ๑๔ เป็น วัน พระ สิ้น เดือน เดือนที่มีวัน
 ๓๐ ถ้วน ข้าง แรม เดือน นั้น วันที่ ๑๔ เป็น
 วันโกน วันที่ ๑๕ เป็น วันพระ สิ้น เดือน เรียก
 วันโกน วันพระ นับ เช่น ว่ามา นี้ ตลอดไป ทุก
 เดือนจน สิ้น ปี หนึ่ง ๆ ทุกปี ๆ ไป

เดือน

ถ. เดือนมีกี่อย่าง

ท. มีสองอย่าง คือ เดือนที่นับตามจันทรคติอย่าง
หนึ่ง เดือนที่นับตามสุริยคติอย่างหนึ่ง

ถ. เดือนที่นับตามจันทรคตินั้น นับอย่างไร

ท. นับดังนี้ เดือนห้า เดือนหก เดือนเจ็ด
เดือนแปด เดือนเก้า เดือนสิบ เดือนสิบเอ็ด
เดือนสิบสอง เดือนอ้าย เดือนยี่ เดือนสาม
เดือนสี่

ถ. ในเดือนหนึ่งๆ มีวันเท่าไร

ท. มี ๒๙ วันบ้าง ๓๐ วันบ้าง

ถ. ทำไมจึงจะรู้ได้ว่าเดือนใดมี ๒๙ วัน เดือน
ใดมี ๓๐ วัน

ท. รู้ด้วย เดือน ขาต และ เดือน ถ้วนตาม เดือน คี่ และ คู่
คือ เดือน ห้า เป็น เดือน ขาต มี ๒๙ วัน เดือน หก
เป็น เดือน ถ้วน มี ๓๐ วัน ต่อมา ก็ ขาต เดือน หนึ่ง
ถ้วน เดือน หนึ่ง เป็น คู่ ๆ กันไป

ถ. ถ้า อย่าง นั้น เดือน หนึ่ง ก็ ต้อง นับ วัน ๑, ๒, ๓,
ฯลฯ ไป จน ๓๐ วัน กระ นั้น หรือ

ท. ไม่ใช่ อย่าง นั้น, ต้อง นับ ว่า ขึ้น ค่ำ หนึ่ง ขึ้น สอง
ค่ำ มา จน ถึง ขึ้น ๑๕ ค่ำ เรียกว่า กลาง เดือน
แล้ว นับ ว่า แรม ค่ำ หนึ่ง แรม สอง ค่ำ มา จน ถึง แรม
๑๔ ค่ำ หรือ แรม ๑๕ ค่ำ รวม เป็น เดือน หนึ่ง
๒๙ วัน บ้าง ๓๐ วัน บ้าง ตาม เดือน ขาต และ
เดือน ถ้วน

ถ. ออ, ก็ อย่าง นั้น เดือน ที่ นับ ตาม สุริยคติ นั้น
นับ กัน อย่าง ไฉน และ ใน เดือน หนึ่ง มี กี่ วัน

ก. นับตั้งนี้ เมษายน มี ๓๐ วัน พฤษภาคม
มี ๓๑ วัน มิถุนายน มี ๓๐ วัน กรกฎาคม
มี ๓๑ วัน สิงหาคม มี ๓๑ วัน กันยายน มี ๓๐
วัน ตุลาคม มี ๓๑ วัน. พฤศจิกายน มี ๓๐
วัน. ธันวาคม มี ๓๑ วัน. มกราคม มี ๓๑ วัน.
กุมภาพันธ์ มี ๒๘ วันบ้าง ๒๙ วันบ้าง.
มีนาคม มี ๓๑ วัน.

ก. นับวันข้างขึ้น ข้างแรมหรือไม่
ท. ไม่ นับ อย่าง นั้น วันที่ ๑ ที่ ๒ ๆ ๓ ๆ ไป
จน ถึง วันที่ ๒๘ ที่ ๒๙ ที่ ๓๐ ที่ ๓๑ เป็น
เดือน หนึ่ง

ก. นับ ตั้งแต่ เมษายน มา ที่ ละ เดือน ๆ ถึง มีนาคม แล้ว
จะ นับ อย่างไร ต่อไป

ท. ก็ ต้อง นับ วน กัน มา หา เมษายน อีก เช่น ตั้ง นับ

วันเจ็ดวันนับเวียนกันไป ฉะนั้น แต่เมื่อครบ
รอบแล้ว ต้องเติมเลขศก เข้า ๑ ตัวเสมอไป เช่น
ว. ศ. ๑๒๐ และ ๑๒๑ ไปดังนี้

บี

- ก. บีมีกี่บี และ วิธีใช้กันอย่างไร
- ข. มีวิธีนับเรียงเวียนกันอยู่ ๑๒ ชื่อเหมือนกันกับเดือน
วิธีนับ บี เป็น มาตรา รวมเดือนเข้าครบ ๑๒ เดือน
จึงเป็น บี หนึ่ง
- ค. วิธีนับ บี กำหนด อย่างไร
- ด. วิธีที่นับ นั้น นับเดือนทำเป็นที่ ๑ เดือนหก
เป็นที่ ๒ เดือนเจ็ดเป็นที่ ๓ เดือนแปดเป็นที่ ๔
เดือนเก้าเป็นที่ ๕ เดือนสิบเป็นที่ ๖ เดือนสิบเอ็ด
เป็นที่ ๗ เดือนสิบสองเป็นที่ ๘ เดือนอ้ายเป็นที่
๙ เดือนยี่เป็นที่ ๑๐ เดือนสามเป็นที่ ๑๑ เดือน

สี่เป็นที่ครบ ๑๒ ประจบรอบเป็นบีหนึ่ง นี่ว่า
ตามจันทร์ มาสเป็นบี ถ้า นับ สุริยมาสเป็นบีก็
นับ เมษายนเป็นต้นไป

ถ. บีที่ว่ามีชื่อ ๑๒ ชื่อนั้นอย่างไรบ้าง

ก. บีที่ ๑ ชื่อบีชวต บีที่ ๒ ชื่อบีฉลุ บีที่
๓ ชื่อบีขาล บีที่ ๔ ชื่อบีเกาะ บีที่ ๕
ชื่อบีมะโรง บีที่ ๖ ชื่อบีมะเสง บีที่ ๗
ชื่อบีมะเมียบ บีที่ ๘ ชื่อบีมะแม บีที่ ๙
ชื่อบีวอก บีที่ ๑๐ ชื่อบีระกา บีที่ ๑๑
ชื่อบีจอ บีที่ ๑๒ ชื่อบีขุน รวมเป็นชื่อบี ๑๒
ชื่อเท่านี้

เด็กหญิงปลูก รากไม้

มีเด็ก คนหนึ่ง ชื่อเปลี่ยน ชอบปลูก ต้นไม้ ดอก
มารดา ของเปลี่ยน มีสวนเล็ก อยู่ ข้างหลัง เรือนสวน

หนึ่ง เวลา เข้า เปลี่ยน เคย ออก ไป รต น้ำ ต้น ไม้
 ใน สวน แล้วเที่ยว ชม และ เก็บ ดอก ไม้ ที่มี สี และ
 กลิ่น อัน หอม อยู่ เนิื่อง ๆ เปลี่ยน มีความ ยินดี
 ใจ คอ เบิกบาน เบื่อน อัน มาก แล้ว มา บอก แก่ มารดา
 ว่าแม่ จำ ฉัน อยาก ได้ ที่ ปลูก ต้น ไม้ ของ ฉัน เอง
 สัก แห่ง หนึ่ง

วันหนึ่ง มารดา ของ เปลี่ยน เอา ราก ไม้ อย่าง ใหม่ มา
 ให้ ลูก ไป ปลูก ไว้ ใน กระ ถาง ต้น ไม้ ที่ ตั้ง ไว้ บน
 เรือน แล้ว สั่ง ว่า จง เอา น้ำ รต ที่ กระ ถาง นั้น
 ให้ เติม ไป หลาย ๆ วัน ราก ไม้ ใน กระ ถาง นั้น
 จะ งอก แตก ใบ ขึ้น แล้ว จะมี ดอก

เมื่อ เปลี่ยน ได้ รับ ราก ไม้ นั้น มา จาก มารดา แล้ว
 ก็ รีบ ออก ไป หา กระ ถาง ใส่ ดิน ดี แล้ว จึง ปลูก ราก ไม้
 นั้น ลง แล้ว เอา กระ ถาง มา ตั้ง ไว้ บน เรือน คอย
 ดู ว่า จะ เป็น อย่าง ไหว ต่อ ไป

เด็กหญิง ปลูก รากไม้

๓๑

ตั้งแต่ เปลี่ยน ปลูก ราก ไม้ แล้ว

ก็ หมั่น รด

น้ำ พอน ดิน ถอน หน้ำ คอย ระวัง อยู่ หลาย วัน ราก

ไม้ นั้น ก็ งอก แทง หน่อ ขึ้น น้อย ๆ เปลี่ยน ติ ใจ จึง

พูด ว่า ฉัน อยาก จะ ให้ ต้น ไม้ นั้น งอก โต ขึ้น เร็ว ๆ

จะ ได้ ดู ว่า มี ดอก เป็น อย่างไร

มารดา ตอบ ว่า ลูก เอย เจ้า ต้อง มี ความ

เพียร รอคอย อยู่ จน เวลา อัน สม ควร จึง จะ ได้ รับ

ดอก เพราะ ธรรมชาติ ต้น ไม้ นั้น โต ขึ้น ที่ ละ เล็ก ละ น้อย

เหมือน เจ้า เรียน หนึ่ง สัปดาห์ เหมือน กัน ความ รู้ ก็ ค่อย

เจริญ ขึ้น เสมอ จน เจ้า โต ขึ้น แล้ว ถ้า มิ ได้ หย ด

การ เรียน สัก วัน หนึ่ง เจ้า ก็ จะ ได้ รับ ผล ศุข อัน

เกิด แต่ การ ศึกษา

ภายหลัง มา วัน หนึ่ง เปลี่ยน ออก ไป รด น้ำ ต้น

ไม้ เห็น ต้น ไม้ นั้น ออก ดอก ก็ มีความ ยิน ติ

วิ่งไป บอก มารดา ที่ ใน เรือน และ เล่า ให้ มารดา ฟัง
 มารดา จึง ถาม ลูก ว่า ตอก ไม้ นี้ ชื่อ อะไร ลูก
 เห็น ว่าเป็น ตอก งาม แม่ ก็ จะ ให้ เจ้า รักษา ระวัง
 ไว้ ทุก ๆ วัน เป็น ของ เจ้า เอง

การ ซื้อขาย

- ถ. คน เรา ทุก ๆ ประเทศ ซึ่ง คิด การ ซื้อ ขาย นั้น เพื่อ
 ความ ประสงค์ อะไร
- ท. ประสงค์ จะ ให้ สิ่ง ของ สิ้น ค่า ต่าง ๆ เป็น ประ
 โยชน์ ทั่วไป ทุก บ้าน ทุก เมือง เป็น ประเพณี ที่
 จะ หา เลี้ยง ชีวิต สอง คน เรา ส่วน หนึ่ง ผู้ ที่ ทำ การ
 เช่น นี้ เรียก ว่า พ่อค้า การ ซื้อ ขาย นี้ เป็น
 เหมือน แลก เปลี่ยน ของ กัน กัน
- ถ. การ แลก เปลี่ยน ของ กัน นั้น จะ แลก เปลี่ยน ด้วย
 สิ่ง ของ เหมือน กัน คือ คน หนึ่ง มี ข้าว ก็ เอา ข้าว
 ไป แลก ถั่ว ฝัก เขา มา กิน ไม่ได้ หรือ

- ท. จะเปลี่ยน ของ กัน เช่น นั้น ก็ได้บ้าง แต่ ผู้ การ
 แลก เปลี่ยน กัน ด้วย การ ซื้อ ขาย ไม่ได้ เพราะ ยัง
 มีความ ขัด ข้อง อยู่ บ้าง เหมือน เรา จะ เอา เข้า
 ไป แลก กับ เขา ถ้า ผู้ เจ้า ของ กับ เขา มี เข้า
 แลก ก็ ไม่ ต้อง การ เข้า เขา ไม่ ยอม แลก เป็น การ
 ขัด ข้อง ไม่ สำ เร็จ ประ โยชน์ เพราะ คน เรา มี
 ความ ประสงค์ ต่าง ๆ กัน จึง เห็น ได้ ว่า ผู้ หนึ่ง
 มี ทุน ทรัพย์ คือ เงิน หรือ อัฐิ โสฬส แล้ว จะ ไป ซื้อ
 แลก ของ ทั้ง ปวง ก็ได้ ตาม ความ ประสงค์ ทุก อย่าง
 ไม่ ขัด ข้อง อะไร เพราะ เงิน เป็น ทุน ทรัพย์ สำ
 หรับ จำย ได้ ทั่ว ไป ไม่มี ใคร รัง เกียจ
- ธ. ถ้า ใคร มี ทุน ทรัพย์ คือ เงิน อัฐิ โสฬส แล้ว เป็น ซื้อ
 สิ่ง ของ ได้ ทั่ว ไป หรือ
- ต. ไม่ เช่น นั้น การ ทั้ง สอง ต้อง พร้อม กัน เป็น ธรรมตา

คือ คนหนึ่ง มีของ จะ ขาย คน หนึ่ง มีเงิน จะ ซื้อ
 ถ้าไม่พร้อม ทั้ง สอง แล้ว ก็ เป็นการ ชด ของ อยู่ เอง เมื่อ
 พร้อม กัน ทั้ง สอง แล้ว ก็ ไม่ ชด ของ อะไร เหมือน
 กับ พวก ที่มีสินค้า มีสิ่ง ของ ออก ตั้ง ร้าน ขาย ตาม
 ตลาด เช่น นั้น แล้ว เรามีเงิน อยู่ โสฬส ไป เทียว
 ซื้อ เมื่อ ตก ลง มา คา กัน แล้ว ก็ เป็น ได้ ทุก อย่าง

๓. ประโยชน์ ของ การ ซื้อ ขาย นั้น มีความ พิเศษ
 อย่างไร

๓. ประโยชน์ ของ การ ซื้อ ขาย เป็น การ สำคัญ ก็
 คือ ความ มั่งมี ที่ เขา เรียก ว่า เศรษฐี มีเงิน มาก หนึ่ง
 ถ้า บ้าน เมือง บริบูรณ์ ด้วย สิ่ง ของ สำหรับ กิน และ
 สำหรับ ใช้ ประชาชน ชาว เมือง ก็ ตั้ง ใจ ส่ง สม
 ของ กิน ของ ใช้ สำหรับ บ้าน เรือน พ่อค้า พวก ขาย
 สิ่ง ของ ก็ มีความ เจริญ เพราะ ได้ ทำ ไร ใน ส่วน
 ที่ค้า ขาย ผู้ ที่ ต้องการ สิ่ง ของ ต่าง ๆ เทียว ซื้อ

หาได้ไม่ ชัดสน
วิเศษ อย่างหนึ่ง
ให้เจริญ

การซื้อขายนี้ นับว่า เป็นการ
เพราะ เป็นเครื่องบำรุงพลเมือง

คันชา

บิดา ของ นายแสงได้บอก นายแสง ผู้บุตร ว่า ไป
ชง น้ำ ชา กิน สัก หน่อย นายแสง จึง รีบ ออกไป ที่ครัว
จัด หา กา ต้ม น้ำ เอา น้ำ ใส เต็ม แล้ว ตั้งไฟ คอย
ดู อยู่ จน น้ำเดือด แล้ว เอา ห่อ ใบ ชา ที่ ใน ตู้ มา แก้ว
ออก หยิบ ชา ใส ใน บาน แล้ว เท น้ำ ร้อน ลง เต็ม บิ๊ต
ฝา ไว้ หิ้ว บาน มา ตั้ง ให้ บิดา

เมื่อ บิดา ริน น้ำ ชา ใส ถ้วย กิน แล้ว จึง พูด กับ
บุตร ว่า น้ำ ชา นี้ ดี นึก จำ รู้ ว่า ใบ ชา นั้น เขา
เก็บ มา แต่ เมือง ไหน ทำ อย่าง ไฉน จึง เป็น ใบ ชา ดี ๆ
ได้ อย่าง นี้

นายแสง ตอบว่า ฉันยังไม่ทราบ ว่า ต้นชา
เขาปลูกที่ ไหน และ ทำ อย่างไร ถ้า วันอื่นฉันไป
โรงเรียน ฉันจะถาม ครู ดูว่า ใบชา นั้นเขา
ทำ อย่างไร และ มา แต่ ไหน

ครั้น มา ภาย หลัง วัน หนึ่ง ครู สอน เรื่อง ต้นชา
ใน เมือง จีน ให้ นัก เรียน ทั้ง ปวง ฟัง ถ้วน ถี ดี แล้ว วัน
นั้น นายแสง กลับ มา จาก โรงเรียน จึง บอก บิดา ว่า เรื่อง
ใบชา นั้น ฉัน รู้ แล้ว จะ

บิดา ว่า เจ้า รู้ เรื่อง อย่างไร จง เล่า ไป บุตร
ตอบ ว่า ใบชา นั้น แรก เกิด เป็น ต้น ไม้ ขึ้น ใน เมือง
จีน ภาย หลัง ก็ มี ผู้ เอา ไป ปลูก ใน ประเทศ อื่น ๆ
หลาย ประเทศ ชา นี้ เป็น ใบ ของ ต้น ไม้ อย่าง เล็ก เป็น
ต้น ที่ เขา หว่าน ด้วย เมล็ด ขึ้น ตาม พื้น ดิน ขึ้น เป็น
ต้น ได้ สัก สาม ปี เลย ๆ เขา จึง เก็บ เอา ใบ มา ตาก จน แห้ง

แล้ว ห่อใส่ กระดาษ หรือใส่ หีบ ไว้ใช้ เติมน้ำ คน ทุก
ประเทศ ก็ กิน น้ำ ชากัน ทั่วไป

ครั้น บิดาได้ ฟัง บุตร เล่า เรื่อง ชาก ถูก ต้อง ก็ ชอบใจ
จึง พูด ว่า ลูก เอย เรื่อง โต ที่ แปลก ประหลาด ครู เล่า
ให้ ฟัง เจ้า จง ตั้ง ใจ ฟัง จำ ไว้ แล้ว สังเกต ดู การ
ทั้ง ปวง ที่ เป็น วิชา ให้ เกิด ความ รู้ ไว้ สำหรับ ตัว
ประโยชน์ ของ ใบ ชาก ยังมี อีก หลาย อย่าง ถ้า เจ้า เล่า
ได้ เวลา อื่น จง เล่า ให้ บิดา ฟัง อีก

ยาสูบ

ยาสูบ เป็น ต้นไม้ ผล ชนิด หนึ่ง ต้น ลำ เล็ก ๆ
คล้าย กับ ต้น งา ใบ และ เมล็ด คล้าย กับ พรวณ ผล กาก
แต่ กลิ่น ใบ ยา เหมือน หนู กิน ขม ถ้า จับ ต้อง หรือ หัก
ตุ้ม ก็ มี ยาง ติด มือ เหนียว ๆ

ยานี้เขาปลูกสำหรับเอาใบ มา มวน บุหรี่ สูบ และ
 สำหรับ กิน กับ หมาก และ อม หรือ สีสัน เท่านั้น บาง
 ประเทศเขา ทำ จำเภาะ แต่ ยาสูบ อย่างเดียว บ้าง บาง
 ประเทศเขา ทำ ทั้ง ยาสูบ และ ยา กิน กับ หมาก บ้าง

วิธีเขา ปลูก ยา สูบ นั้น คือเขา ต้อง เลือก หา ที่
 ดิน ดี และ ที่ดิน น้ำ ไม่ท่วม ด้วย เมื่อได้ที่ดินเช่นนั้น
 แล้ว เขาก็ แฉ้ว ถาง บำ เมา คลอก หญ้า และ ใบไม้ ให้
 ไฟไหม้ พอ ดิน เป็น เชื้อ สก ระอุ บ้าง ต้น ยา จึง จะ
 งอกงาม ดี แล้ว เขาก็ พรวน ดิน เป็น ที่ เพาะ หว่าน
 เมล็ด ยา ลง ไว้ แห่ง หนึ่ง เสีย ก่อน

เมื่อ เพาะ เมล็ด ยา ลง ไว้ แล้ว ต้อง คอย ระวัง ดูแล
 และ รด น้ำ ไม่ ให้ มอด มั่น กิน ได้ พอ ล่วง ประมาณ
 สัปดาห์วัน เมล็ด ยา นั้น ก็ แตก งอก ขึ้น เป็น ใบ เขียว
 เขาก็ รักษา ไป จน ใบ ใหญ่ ประมาณ สอง นิ้ว สาม นิ้ว ดูแล
 สมควร จะ คัด ถอน ไป ปลูก ใน ไร่ ได้ เขา จึง คัด ถอน

ไปปลูกลงในหลุมบนหลังร่อง เป็นแถวๆ มากๆ
ห่างกัน ประมาณ แชน หนึ่ง บ้าง ศอก หนึ่ง บ้าง ตาม
สมควร

เมื่อปลูกต้นยาลงในไร่แล้ว ต้องรดน้ำ และ
ดูแลรักษาไม่ให้หนอน มันกินใบ และ ยอด ยาได้ และ
ต้องพอกพูนโคนยา ด้วย ชีวชีควายให้เป็นเชื้อ เพื่อ
จะให้ยา นั้น งาม และมีกลิ่น ชวน จิต

เมื่อต้นยาขึ้นสูงมีใบแก่ ใบ หรือ สิบ ใบ หรือ
ให้เกินขึ้นไป เพียงสิบเอ็ด ใบ สิบสองใบ ก็ได้ ตาม
สมควร แก่ ต้น และ ใบ ยา แล้ว เขา ก็ ตอน ยอด ยา ไม่
ให้แตกกิ่ง ก้าน ขึ้นต่อไป

ต้นยา นั้น ครั้นใบถูกอากาศนานๆ ก็แก่ มีสีเหลือง
เขา จึงเก็บ เป็น สาม ชั้น คือ ชั้น ปาก หลุม ชั้น
กลาง ชั้น ยอด ที่แรกเขาเก็บ ใบ ชั้นล่าง ปาก
หลุม ก่อน เมื่อ ใบ ยา ชั้น กลาง แก่ เหลือง แล้ว เขา ก็

เก็บ ไป ตาม ลำดับ ไบยาเขาเก็บ คราว หนึ่งที่ ละ
 มาก ๆ แล้วเรียงวางซ้อน ๆ กัน บีบ บ่ม ไว้ ใน ที่
 แห่ง หนึ่ง ให้ ไบ สุก สี เหลือง เสมอ ดี แล้ว เมื่อ
 เขา จะ ต้อง การ ทำ เป็น ยา เส้น ต้อง เลื่อย ก้าน กลาง
 ออก ทั้ง เสีย เหลือ แต่ ไบ แล้ว เขา จึง ม้วน เป็น มัด ๆ
 วางบนผ้า สำหรับ พัก แล้ว เขา เบ้น หัน ด้วย มีด บาง ๆ
 ออก เป็น เส้น เล็ก ละเอียด หรือ อย่าง กลาง ตาม ชอบใจ

เมื่อ หัน เสร็จ แล้ว เขา จึง เกลี่ย ออก ให้ เส้น กระ
 จาย ลง ใน แฉก ผึ่ง แดด ให้แห้ง จัด สัก สอง วัน สาม วัน
 แล้ว ตาก น้ำ ค้าง ให้ เส้น อ่อนนุ่ม ออก หอม กลิ่น ชุน เขา
 จึง พับ ม้วน เป็น แท่ง เบ้น ตั้ง แล้ว มีด ห่อ ด้วย ไบ ไม้
 หรือ ใส่ หีบ หรือ ถัง อย่าง ไต อย่าง หนึ่ง ไว้ ตาม ชอบใจ

ยา จิต ที่ เขา ทำ สำหรับ กิน กับ หมาก และ สี พัน นั้น
 วิธี ทำ ก็ คล้าย กัน แปร แด่ ที่ ดิน ดี และ เชื้อ สำหรับ
 พอก พูน เท่านั้น ยา ที่ ชุน จัด เป็น ไบยา ชุน ยอด และ

ขึ้น กลาง ขึ้นล่าง ปากหลุม ขึ้นแต่ พอสูบได้เท่านั้น
 ยาสูบนี้ บางประเทศเขา ทำ ต่าง ๆ กัน คือเขา
 เก็บ ใบ ยา หรือ ตัด ทั้ง ต้น คราวเดียว มา บ่ม ให้ ใบ สุก
 แล้ว ผึ่ง แดด ให้ แห้ง แล้ว ตาก น้ำ ค้าง ให้ อ่อน นุ่ม
 จึง มัด ห่อ เป็น กลุ่ม ๆ ใช้ มวน บุหรี่ สูบ หรือ กิน กับ
 หมาก ก็ได้

บาง ประเทศ เขา ทำ เป็น ยา อม หรือ กิน กับ หมาก
 คือ เขา เก็บ ใบ ยา สด ๆ มา นึ่ง หรือ นาบ ด้วย ไฟ ให้ สุก
 แล้ว เขา ประพรม ด้วย น้ำ เกลือ พอ ออก รส เค็ม ๆ
 แล้ว ผึ่ง แดด ให้ แห้ง แต่ ยา ที่ ทำ อย่างนี้ มวน บุหรี่ สูบ
 ไม่ได้ จำเพาะ แต่ อม และ กิน กับ หมาก เท่านั้น

ใบ ยา หรือ เส้น ยา เมื่อ ผึ่ง แดด แห้ง ดี แล้ว เขา
 ก็ ห่อ ด้วย ใบ ไม่ มัด ผูก เป็น กำหนด แฉก หนึ่ง หรือ
 ไล่ ลัง และ หีบ มาก ๆ ก็ได้ เมื่อ ต้องการ จะ มวน เป็น

บุหรี ๑๐๐ หรือ มวน ชาย หรือ ช้าง ชาย ตามราคา ถูก
 แพง ตามเส้น ยา อย่าง ดี อย่าง เลว ก็ได้ คน เขา ชอบ
 ซื้อ มวน บุหรี ๑๐๐ และ กิน กับ หมาก โดย ชุก ชุ่ม นึก เพราะ
 ฉะนั้น ยา จึง นับ ว่า เป็น สิน ค้า สำคัญ ได้ อย่าง หนึ่ง

ต้นเข้า โปต

ต้นเข้า โปต สูง ประมาณ สี่ ศอก มี ใบ เป็น กระจ
 ก้น ตาม ลำ ต้น ตลอด ยอด มี ดอก เป็น พวง แต่
 ผลัก เข้า โปต ที่ มี กลีบ หุ้ม เมล็ด ซึ่ง เห็น ของ ต้อง การ
 ใช้นั้น ออก กลาง ลำ ต้น

ชาว สยาม เรา นี้ เมื่อ จะ ปลูก เข้า โปต เขา
 ขุด หลุม ลง ใน ดิน แล้ว ปรอย เมล็ด เข้า โปต ลง ใน
 หลุม แล้ว กลบ ดิน ไว้ คอย อยู่ จน ถึง เวลา เข้า โปต
 ต้น โต และ ออก ผล แก่ แล้ว จึง หัก มา ต้ม หรือ
 เผา กิน เป็น อาหาร แต่ เข้า โปต ที่ แห้ง นั้น เขา ชั่ว

เป็นเข้าโพ ขั้ว

และ ทำ เป็น เข้า โพ หัก โชน ก็มี

ในประเทศ อเมริกา ชาว นา ทำ ไร่ เข้า โพ ใหญ่ กว้าง
มาก ที่ ไร่ นั้น เขา ไถ และ คราด ดิน ทำ ให้ อ่อน นุ่ม
และ ต้อง รักษา ไม่ ให้ น้ำท่วม ได้ ครั้น แล้ว จึง เอา ไถ ๆ
พอบ เป็น รอย ร่อง ห่าง ๆ กัน ประมาณ ๑ ศอก เป็น ที่
หมาย ปลูกลง ต้น เข้า โพ ให้ ตรง กัน เป็น แถว ตลอด ไร่
แล้ว เอา เมล็ด เข้า โพ มา หยอด ลง ตาม ร่อง รอย ไถ นั้น
เป็น ระยะ ๆ กัน ไป ห่าง ละ ๓ เมล็ด บ้าง ๔ เมล็ด
บ้าง จน ตลอด ทุก ๆ แถว แล้ว จึง เอา จอบ มา ขุด
ดิน กลับ เมล็ด เข้า โพ

เมื่อ ต้น เข้า โพ งอก ขึ้น สูง ประมาณ ๑ ศอก ต้น
เขียว สด งาม เป็น ที่ น่า ชม มาก แต่ ชาว นา ต้อง หมั่น
พรวน ดิน ตาย หญ้า ใน ระหว่าง แถว ต้น เข้า โพ อยู่
เสมอ ต้น เข้า โพ เหล่า นั้น จึง จะ เจริญ งอก งาม
มี ผล มาก ดี

เมื่อ^๑ตื่นเข้า^๒ไฟ^๓ต^๔แก่^๕แล้ว ชาว^๖นา^๗มา^๘หัก^๙ฝัก^{๑๐}
 บรร^{๑๑}ทุก^{๑๒}เกวียน^{๑๓}เข็น^{๑๔}ไป บรร^{๑๕}จ^{๑๖}ฉาง^{๑๗}ไว้ สำหรับ^{๑๘}เลี้ยง^{๑๙}
 สัตว์^{๒๐}มี^{๒๑} วัว^{๒๒}, หมู^{๒๓}, ม้า^{๒๔}, เป็นต้น บาง^{๒๕}ที่^{๒๖}เขา^{๒๗}แกะ^{๒๘}เมล็ด^{๒๙}
 ให้^{๓๐}หลุด^{๓๑}จาก^{๓๒}ขัง^{๓๓} แล้ว^{๓๔}เอา^{๓๕}ไป^{๓๖}ไม่^{๓๗}ให้^{๓๘}เป็น^{๓๙}แบ้ง^{๔๐} ใช้^{๔๑}
 ทำ^{๔๒}ขนม^{๔๓}ก็มี^{๔๔}

ชาว^๑เมือง^๒อเมริกา บาง^๓ที่^๔เก็บ^๕ตอก^๖เข้า^๗ไฟ^๘ต
 บรร^๙ทุก^{๑๐}เกวียน^{๑๑}ไป กอง^{๑๒}ขึ้น^{๑๓}ไว้ ใน^{๑๔}ลาน^{๑๕}เตียน^{๑๖}แห่ง^{๑๗}หนึ่ง
 กอง^{๑๘}สูง^{๑๙}ตั้ง^{๒๐} ๓ ศอก ยาว^{๒๑}หลาย^{๒๒}ๆ วา แล้ว^{๒๓}เวลา
 ค่ำ^{๒๔}ก็^{๒๕}บอก^{๒๖}แขก^{๒๗}มา^{๒๘}ช่วย^{๒๙} กัน^{๓๐}ปอก^{๓๑}กลีบ^{๓๒}เข้า^{๓๓}ไฟ^{๓๔}ต คน^{๓๕}ที่^{๓๖}
 ทำ^{๓๗}ด้วย^{๓๘}กัน^{๓๙}นั้น^{๔๐}หลาย^{๔๑}คน ถ้า^{๔๒}จะ^{๔๓}ให้^{๔๔}แล้ว^{๔๕}เร็ว^{๔๖}และ^{๔๗}เป็น^{๔๘}
 การ^{๔๙}สนุก^{๕๐} เขา^{๕๑}แบ่ง^{๕๒}เข้า^{๕๓}ไฟ^{๕๔}ตออก^{๕๕}เป็น^{๕๖}สอง^{๕๗}แถว กอง^{๕๘}
 ให้^{๕๙}เท่า^{๖๐}กัน แล้ว^{๖๑}แบ่ง^{๖๒}คน^{๖๓}ที่จะ^{๖๔}ทำ^{๖๕}การ^{๖๖}นั้น^{๖๗}ออก^{๖๘}เป็น^{๖๙}
 สอง^{๗๐}พวก ให้^{๗๑}เท่า^{๗๒}กัน^{๗๓}เหมือน^{๗๔}กัน และมี^{๗๕}หัว^{๗๖}หน้า^{๗๗}
 ทั้ง^{๗๘}สอง^{๗๙}พวก แล้ว^{๘๐}จึง^{๘๑}ลง^{๘๒}มือ^{๘๓}ทำ^{๘๔}การ^{๘๕}พริ้ม^{๘๖}กัน^{๘๗}แข่ง^{๘๘}
 กัน^{๘๙}ดู^{๙๐}ว่า^{๙๑}พวก^{๙๒}ไหน^{๙๓}จะ^{๙๔}แล้ว^{๙๕}ก่อน^{๙๖}กัน^{๙๗}

ต้นมะพร้าว

ต้นมะพร้าว ชอบขึ้นในประเทศร้อน ถ้าต้นตรง
 อย่างใหญ่สูงประมาณ ๑๐ วา มีใบหรือทางที่ยอด
 ต้นหนึ่งมีประมาณ ๒๐ ทางใบติดกันยาว เรียง
 เป็นสองแถว เมื่อแรกใบจะออกนั้นมีรกหุ้มอยู่
 โดยรอบ ผลมะพร้าวเมื่อออกก็มีรกหุ้ม และ
 อื่นหนึ่งๆ มีผลติดคราวละ ๕ ผลขึ้นไปถึง ๑๐ ผล
 บ้างหนึ่งต้นหนึ่งเก็บผลได้อยู่ใน ๘๐ ผลเป็นประมาณ

ต้นมะพร้าวนี้ตั้งแต่ปลูกจนกว่าจะมีผล ก็
 เพียง ๗ ปีหรือ ๘ ปี แล้วมีผลเรื่อยไปประมาณ
 ๗๐ ปีหรือ ๘๐ ปี แต่บางทีเมื่อต้นมะพร้าวออก
 จันมีรกหุ้ม ชาวสวนเอาไม้ปาดยอดจัน แล้ว
 เอากระบอกลูไม้ใส่สรวมจันไว้คั้นหนึ่ง ให้น้ำหวานหยด
 ลงรูกระบอกลูที่ละหยดๆ จนเต็มกระบอกลู เช่นนี้
 เรียกว่าทำน้ำตาลมะพร้าว บางทีเขาเอาเปลือกไม้

แช่ ใน น้ำ ตาล มะพร้าว ทำเป็น น้ำ ตาล เมากินก็มี
 ต้น มะพร้าว ชอบที่ดินต่ำ ตามชายทะเล ที่สูง
 เช่นภูเขาไม่ชอบ ผลมะพร้าวรูปใหญ่กลม มีเปลือก
 นอกแข็งหนา หุ้มกะลาอยู่ชั้นหนึ่ง กะลาที่ห่อเนื้อ
 อยู่ชั้นในนั้นแข็งกว่าเปลือก เนื้อนั้นขาวแข็ง
 รสหวานมัน น้ำในผลมะพร้าวก็มีรสหวาน มะพร้าว
 มีรูอยู่ตามรูๆ ข้างหนึ่งอ่อน เป็นที่สำหรับหล่อ
 แทะขึ้น อีก ๒ รูนั้นเรียกว่าตา และแข็งมาก

ผลมะพร้าว นั้นเราจะ กินอ่อนก็ได้ ใช้ได้
 ทั้งเนื้อและน้ำ แต่เขามักใช้เนื้อแก่ ชูตทำกะทิ
 แกลงหรือทำขนมต่างๆ กิน บางทีก็ส่งผลมะพร้าว
 เป็นสินค้าออกไปขายต่างประเทศ สำหรับทำเทียนไข
 และสระผมหรือใช้เป็นอาหาร

ในประเทศร้อนเขาคั้นเนื้อมะพร้าวเคี้ยวเป็นน้ำมัน
 ใช้ตามตะเกียง ก้านมะพร้าว นั้นทำไม้กวาดไม้กลัด

กาบทาง มะพร้าว ใช้ ทำ ฟืน และ ใช้ ชีต ฎ ของ ต่าง ๆ
 หรือ เอา มา ฟืน ทำ เชือก บ้าน ก็ ได้ กระลา มะพร้าว
 ใช้ ทำ กระ โหลก หรือ กระลา ตัก น้ำ ใช้ แต่ เมื่อ ต้น
 มะพร้าว ตาย แล้ว จะ ทำ ฟืน ก็ ได้ บาง ที่ ชาว สวน
 ตัก เป็น ท่อน ๆ คว้าน เอา ใส ใน ออก หมด เจาะ เป็น
 รู กลวง ทลอด แล้ว เอา มา ผึ่ง ทำ ท่อ ไข น้ำ เข้า ท้อง
 ร่อง สวน

เด็กโยน อัฐิ เล่น

เด็ก ชาย คน หนึ่ง เดิน ไป ตาม ถนน ข้าง รั้ว สวน เอา
 อัฐิ ทอง แดง อัฐิ หนึ่ง โยน เล่น ไป ตาม ทาง ทอง แดง
 อัฐิ นั้น ก็ ข้าม ไป ตก ลง ใน สวน จะ เข้า ไป เก็บ ก็ ไม่ได้
 เด็ก คน นั้น คิด จะ บิน ข้าม รั้ว เข้า ไป เก็บ อัฐิ แต่
 รั้ว สูง บิน ไม่ได้ ก็ นั่ง ร้อง ให้ อยู่ ริม รั้ว ครั้น เจ้า ของ

สวน ได้ยินเสียง เต็ก ร้องให้ จึง ออก มา ถาม ว่า
 “เจ้า ร้อง ให้ ทำ ไหม”

เต็ก นั้น ตอบ ว่า “ทอง แดง อัฐิ ของ ฉัน ตก เข้า
 ไป ใน รัง เก็บ ไม่ ได้” เจ้า ของ สวน จึง ควัก กระเบ้า
 หยิบ เอา เงิน เหรียญ ใหญ่ ออก มา แล้ว ถาม เต็ก ว่า
 “นี่ หรือ” เต็ก ตอบ ว่า “ไม่ใช่ ของ ฉัน ะ อัน
 เล็ก ะ”

เจ้า ของ สวน ก็ หยิบ เงิน ออก มา ใหม่ อีก เหรียญ
 หนึ่ง แล้ว ถาม อีก ว่า “นี่ หรือ” เต็ก คน นั้น เป็น เต็ก
 ดี มีความ ซื่อสัตย์ จริง จึง ตอบ ว่า “นี่ ก็ ไม่ ใช่
 ของ ฉัน ของ ฉัน เล็ก กว่า นี้”

เจ้า ของ สวน จึง หยิบ เอา อัฐิ ของ เต็ก ที่ เก็บ
 ไว้ นั้น ให้ ดู แล้ว ถาม ว่า “นี่ ของ เจ้า ตอก กระมิง”
 เต็ก ตอบ ว่า “อัน นี้ แหะ ของ ฉัน ะ จำ ได้ มี รุ เจาะ
 อยู่ ฉัน คิด จะ ร้อย ต้าย ผูก คอ ให้ น้อง ฉัน”

เจ้า ของสวนชอบใจ เห็นว่าเป็นเด็กซื่อตรง
จึงควักเงินสองเหรียญที่ ให้ตุ่แต่ ก่อน นั้น ออก
มาให้ แล้วว่า “เจ้าเป็นเด็กซื่อสัตย์ดี สูงจะ
ให้เงินนี้ เป็นรางวัลแก่ เจ้า ด้วย ”

เด็กคนนั้นรับเงินสองเหรียญแล้ว มีความ
ยินดีและชอบใจเจ้า ของสวนนั้น เป็นอันมาก แล้ว
ก็ลา เจ้า ของสวน เดิน กลับไป บ้าน เล่าเหตุให้
คนทั้งปวง ฟัง

มารดาของเด็กนั้นมีความยินดี จึงพูดว่า
“แม่ดีใจนักที่ลูกไม่คดโกงท่านผู้ใด และไม่พูดปด
เอาผลประโยชน์ของท่านผู้ใดเลย ดังนี้ ”

มีเด็กชายอีกคนหนึ่ง เมื่อได้ทราบ ว่า เด็ก
ซื่อตรงคนนี้ได้รางวัล ก็คิดอยากจะได้บ้าง

จึงวิ่งมา ข้าง ร้วสวน นั้น เอา อัฐิโยนทิ้งเข้าไปใน
สวน อัฐิหนึ่ง แล้ว นั่ง ร้องให้ อยู่ ที่ นั้น

เมื่อเจ้า ของ สวน ได้ยิน จึง ออก มา ถาม ว่า
“เจ้าร้องให้ทำไม” เด็ก คน นั้น ตอบ ว่า “บิดาให้
อัฐิฉันไป ชื้อ ขนม อัฐิ ตก เข้า ไป ใน สวน ฉัน กลัว
ว่า บิดา จะ ทำ โทษ ”

คน ผู้ นั้น จึง หยิบ เอา อัฐิ สอง ไฟ ออก มา แล้ว ถาม
เด็ก ว่า “นี่หรือ” เด็ก โกง นั้น ก็ ตอบ ว่า “ใช่ อัน
นี้แหละ ฉัน จำ ได้ ” ผู้ นั้น ตอบ ว่า “ไม่ใช่ เจ้า
เป็น เด็ก พุท ปต มาก อัฐิ ของ เจ้า อัน นี้ ต่าง หาก เจ้า
จง เอา ไป เถิด ถ้า เจ้า โกง ดัง นี้ ถึง จะ ได้ ผล ประโยชน์
บ้าง ผล นั้น ก็ คง จะ ไม่ ให้ เจ้า มี ความ เจริญ ได้ เลย ”

อัฐิ และ เงิน

๓. อัฐิ นั้น คือ อะไร

- ค. อัฐนั้น คือทองแดง (หรือตะกั่ว) ที่หล่อทำ
เป็นรูปแบบๆ วงกลมๆ และมีตราซึ่งเป็น
เครื่องหมายของราชการ ให้เรียกชื่อว่า อัฐ
สำหรับใช้กันเป็น ๘ อันเพียง
- ด. กี่ที่ใช้กันเป็น ๑๖ อันเพียง และ ๔ อันเพียง
และ ๒ อันเพียงนั้น จะเรียกว่าอัฐไม่ได้หรือ
- ค. จะเรียกว่า อัฐก็ได้ แต่ว่า เป็นคำที่ยืดยาวไป
เหมือนคนตั้งถามกันว่า อัฐมีไหม ผู้หนึ่งก็
บอกว่า มีแต่ อัน ละไฟ สองไฟ อัน ละ
อัฐไม่มี เพราะฉะนั้น คำว่าอัฐ นั้น ก็ควร
จะเรียกได้ทั่วไป แต่ต้องเรียกว่าอัฐทองแดง
และมีวิเศษออกไปอีก ว่าตามคำในราชการ อัฐ
ทองแดงตามอัตราภาคว่า โสฬส, อัฐ, ไฟว่า เขียว,
อัน ละ สองไฟว่า ชีก

- ก. อัฐิ นั้น มีประโยชน์อย่างไร
 ท. อัฐิ นั้น มีประโยชน์ที่จะซื้อของต่าง ๆ หรือ
 ให้ค่าจ้าง ตั้งแต่ ราคาโสฬศหนึ่ง ขึ้นไป จนถึง
 ราคาบาทหนึ่ง เป็นที่สุด เพราะว่า ถ้าเราจะ ชำม
 เรือจ้างเราจะต้องให้ค่าจ้างเขา ตั้งแต่ โสฬศ
 หนึ่งจนถึง ๔ อัฐิ เป็นต้น เรามีแต่เงิน บาท
 และผู้รับจ้างก็ไม่มีอัฐิจะ ทอน พอที่เราจะไป
 เร็ว ก็ไปเร็วไม่ได้ เพราะจะต้องไป แลกอัฐิให้
 เขาเสียก่อน เพราะฉะนั้นทุก ๆ คน ต้องหา อัฐิไว้
 เมื่อจะไป ไหน ๆ ก็ให้มีอัฐิติดตัวไป ด้วย เพื่อ
 จะมีที่ใช้
 ก. ก็เงิน นั้น ทำด้วยอะไร
 ท. แร่ ชนิดหนึ่ง เกิดในใต้ดิน เขา ขุดมา ถลุง ออก
 แล้ว ประสมกับ สิ่งอื่น อีก จึงเป็น เนื้อเงิน สำหรับ
 ทำ รูป พรรณต่าง ๆ

ก. รูปพรรณเงินที่กำหนดเป็นราคา นั้น ราคาเดียว
กัน หรือ ต่าง กัน

ข. ราคาเงิน ของเรา เดียว นี้ ทำ รูปพรรณ เพียง
บาท ลง มา หา สลึง และ เฟื้อง

ค. เงิน บาท และ สลึง และ เฟื้อง นั้น ผิด กัน อย่างไร

ด. เงินเฟื้อง ๒ อัน เป็น สลึง เงิน สลึง ๔ อัน เป็น
บาทหนึ่ง บาทหนึ่ง คิดเป็นเงิน สลึง ๔ อัน
คิดเป็นเงินเฟื้อง ๘ อัน ใน มุขบท บรรพกิจ
ท่าน กำหนดไว้ ดังนี้ “ ชั่ง หนึ่ง ยี่สิบ ตำลึง หนา
ตำลึง หนึ่ง รา สิบบาท ถ้วน จง จำไว้ บาท หนึ่ง
สี่ สลึง ไทย สลึง หนึ่ง ท่าน ใช้ สอง เฟื้อง จง
จำไว้ นะ ”

ก. ชื่อ มาตรา ราคาเงิน มี กี่ อย่าง

ข. มี ๕ อย่าง คือ เฟื้อง, สลึง, บาท, ตำลึง, ชั่ง,

ซึ่ง

๑

เขียน อย่าง นี้ ก็ ได้

ทำถึง ๑	๑ บาท
เฟื้อง ๑	๑ สลึง

๑

ไฟ

ทำถึง บน เฟื้อง อยู่	หนก	หน้า น
บาท ใส่ บน สลึง ตรา	ครุ ท้าย	
ไฟ ล่าง ซึ่ง บน ก	บน อยู่	กลาง น
ตีน ครุ ตาม ครุ ย้าย	ยก ให้ เว้น เงิน	

(คัด จาก มูลบท บรรพกิจ)

ถ. ตรา สำหรับ เงิน นั้น มี อย่างไร บ้าง

- ท. มี ทรา มงกุฏ กับ รูป ข้าง เฝือก, และ ทรา จุพมังกุฏ
กับ รูป ข้าง เฝือก, และ ทรา แผ่น ดิน กับ พระบรมรูป

ประโยชน์ ของ อัฐิ และ เงิน

- ก. เมื่อเรา เดินไป เห็น สิ่ง ของเขา เรา ชอบ ใจ จะ
ขอเขา ก็ ไม่ ให้ เรา จะ หยิบ ฉวยเขา ก็ จะ เกิด โทษ
แก่ตัวเรา จะ ควร ทำ อย่างไร จึง จะ ได้ ของ นั้น
ท. ต้อง แลกเปลี่ยน จึง จะ เป็น การ สมควร คือ หยิบ
เงิน ใน กระเป๋า ออก ให้เขา ก็ เป็น อัน ได้ ของ สมความ
ปรารถนา โดยแท้
ก. เงิน นั้น ให้ สม ความ ปรารถนา ได้ ทุก อย่าง หรือ
ท. เรา นิกร สิ่ง ไร ขึ้น แล้ว จะ ทำ หรือ จะ ต้อง การ ของ
สิ่ง ไร ถ้า ไม่ มี เงิน แล้ว ก็ เป็น อัน ขัด ข้อง ทุก อย่าง
เพราะ ฉะนั้น เงิน จึง เป็น คล้าย ๆ แก้ว สวรรพดี นิกร ได้

ก. อัฐิ นั้น มี ประโยชน์ อย่างไร

ท. ถ้า เรา มี เงิน เฉพาะ บาท หนึ่ง จะ ซื้อ ของ ราคา เพียง เจ็ด อัฐิ มิ ต้อง ให้ เงิน เขา ไป ทั้ง บาท หรือ อัฐิ เป็น ของ สำหรับ ผ่า เงิน ออก เป็น ส่วน ๆ เมื่อ เรา จะ ต้อง การ ของ นั้น จริง ก็ ส่ง เงิน บาท ให้ เขา เขา ของ นั้น กับ อัฐิ ที่ เขา ทอน ให้ ๔๙ อัฐิ มา อัฐิ จึง ได้ มี ประโยชน์ แก่ เงิน เงิน เป็น ประโยชน์ แก่ เรา คือ ให้ ของ ที่ เรา ต้อง การ สม ความ ปรารถนา ได้

ก. อัฐิ และ เงิน เป็น ประโยชน์ แก่ ความ กิต และ การ ทำ เถา นั้น หรือ

ท. เป็น ประโยชน์ อย่าง ยิ่ง คือ เป็น ของ สำหรับ วิชา ชีวิต ของ เรา เป็น ของ บำรุง ร่าง กาย เรา ให้ มี สุข เป็น เครื่อง แต่ง ตัว ของ เรา เป็น พาหนะ บำรุง ทาษ เรือกสวน ไร่ นา บ้านเรือน มากมาย ไก่

หม้อเข้า หม้อแกง

หม้อเข้า หม้อแกง เป็น ของสำหรับใช้ หุง ต้ม
อาหาร รับประทาน เขา ทำ ด้วย ดิน หม้อเข้า นั้น เขา
ทำ ให้ บาง ๆ และ ทำให้ เก้งี้ง ๆ ทั้ง นอก หม้อ และ
ใน หม้อ เรียกว่า หม้อเข้า หม้อแกง เขา ทำให้ หนา
กว่า หม้อเข้า น้อย หนึ่ง ข้าง ใน ก็ ทำให้ เก้งี้ง ๆ
เหมือนกัน แต่ ข้าง นอก หม้อ นี้ เขา ทำให้ เบ้น รว ๆ
ชิด รอบ หม้อ เรียกว่า หม้อแกง

วิธี ที่ เขา ทำ หม้อเข้า หม้อแกง นั้น เขาก็ ทำ
เหมือน ๆ กัน คือ เขา เอา ดิน เหนียว ที่ อย่าง สะเอียด
ไม่มี ผง และ ฝุ่น ปน และ เขา ทรา ย มา ร่อน ไม่ ให้
มี ของ อื่น ๆ ปน จึง เขา มา ประสม กัน เข้า กับ ดิน
เหนียว แล้ว เหยียบ หรือ ทบ ก็ ได้ ให้ ดิน กับ ทรา ย
เข้า กัน เป็น เนื้อ เดียว

เขาเอา กระตาน มา ตัด ให้ กลม ทำไม้ แบน มี
 เตี้ย อยู่ กลาง เอา ดิน ที่ ประสมไว้ นั้น ขึ้น วาง บน
 ไม้ แบน ให้ ตรง เตี้ย แต่ ต้อง ทำ สอง คน คน หนึ่ง
 สำหรับ ค่อย ชัก แบน ให้อัด ให้ หมุน อีก คน หนึ่ง คอย
 ประคอง ก้อน ดิน ไว้ จน ดิน นั้น กลม คลุม ๆ คล้าย
 เตา ปูน ทำให้ มี รู ใต้ ตรง กลาง จึง เอา บาน หรือ เชือก
 เล็ก ๆ พาน เข้า ที่ กัน แล้ว ตัด กัน ให้ ขาด จาก ก้อน
 ดิน นั้น จึง เอา มา ตาก ใต้ ให้ หมด

เขา จึง เอา ลูก หิน หรือ ไม้ กลม ใส ใน รู นั้น แล้ว เอา
 ไม้ แบน ๆ ค่อย ๆ ทบ ค่อย ตบ ไป จน บาง และ
 โด ขึ้น เป็น รูป หม้อ รู กลาง นั้น ก็ เป็น ปาก หม้อ
 นั้น เอง แต่ ปาก เขา ทำให้ หนา กว่า กัน หน่อย หนึ่ง

รูป หม้อ นั้น เขา ทำให้ โด กว่า ปาก ที่ ตรง คอ
 หม้อ เขา ทำให้ คอด เข้า ไป ปาก หม้อ เขา ทำให้ เบะ
 โด กว่า คอ หม้อ และ ทำ เป็น ลวด รอบ ปาก หม้อ

สำหรับเมื่อ บัด ฝา ละ มี จะ ได้ กัน ไม่ ให้ ฝา ละ มี ตก พอ
ทำ เป็น หม้อ ตี แล้ว เขา ก็ ผึ่ง แดด ให้ แห้ง แล้ว ขน
เอา มา ใส่ เตา เเผา

เตา สำหรับ เเผา หม้อ นั้น เขา ทำ เป็น สอง ชั้น เขา
เอา อิฐ มา ก่อ เป็น เตา มี รู เป็น ช่อง ๆ สำหรับ ให้
เปลว ไฟ ขึ้น ชั้น บน เขา เอา หม้อ ขึ้น ขึ้น กัน ไว้
ชั้น ต่ำ เขา สำหรับ ใส่ ไฟ เเผา จน ติน หม้อ สุก หม้อ
แกง เขาก็ ทำ และ เเผา เหมือน กัน แต่ หม้อ แกง เขา
ทำให้ ผิด กัน กับ หม้อ เข้า ที่มี ขีต ๆ รอบ และ
หนา กว่า หม้อ เข้า เท่า นั้น

ต้อง มี ฝา บัด ปาก หม้อ เรียก ว่า ฝา ละ มี ๆ เขา
ทำ ด้วย ติน อย่าง เดียว กัน และ ต้อง ทำ เหมือน กัน เขา
ทำ กลุ่ม ๆ หนา กว่า หม้อ ไม่ ไท ไม่ เล็ก เฉพาะ ได้ กัน
กับ ปาก หม้อ มี เม็ด แบน ๆ ติด อยู่ บน ฝา สำหรับ
จับ บัด จับ เป็ด หม้อ เข้า หม้อ แกง ก็ มี ฝา บัด เหมือน

กัน คนเรา ต้องหาไว้สำหรับ หุงต้ม แง หรือ
สำหรับทำอะไร ๆ อื่น ๆ กิน ก็ ได้ เป็น ของ ที่ คนเรา
ต้อง ใช้ ทุก วัน

สะพาน

ถนน และ ทาง นั้น เป็น ประโยชน์ แก่ มนุษย์ ใน
คราว เมื่อ มี ฐานะ ต่าง ๆ เป็น ต้น ว่า ไป มา หา กัน หรือ
การค้าขาย เป็น การ สืบ พืชผล ของ การ ทำ มา หา กิน
จึง ได้ บังเกิด เป็น ทาง เดิน และ ก่อ ทำ เป็น ถนน ขึ้น

ถนน และ ทาง นั้น ก็ เป็น ประโยชน์ แก่ มนุษย์
และ สัตว์ ต่าง ๆ คือ ช้าง, ม้า, วัว, ควาย, เป็น ต้น
จน ถึง แก่ ต้อง ก่อ และ ปู ด้วย หิน หรือ อิฐ บาง แห่ง ก็
โรย ด้วย กรวด หวาย ต่าง ๆ เพื่อ เป็น ความ สอด ของ
การ เดิน และ เป็น การ มั่น คง ถาวร ต่อ ไป

ฝ่าย มนุษย์ ที่ เดิน บกไป หน ทางไกล ๆ ก็ ต้อง ใ้
พาหนะ คือ รถ และ ยั วยาน คาน หาม เป็น ต้น เมื่อ
ถึง คราว จะ ไป ทาง น้ำ ก็ ต้อง ลง เรือ แจว, เรือ พาย,
และ เรือ กำนัน เป็น ต้น

หน ทาง ที่ สำคัญ อีก ท่าบล หนึ่ง ถ้า จะ ไป ทาง
เรือ ๆ ก็ ล่อง น้ำ ไป พ้น จาก ท่าบล ที่ เรา ประสงค์ จะ
ไป ได้ แต่ ถ้า จะ ไป ทาง บก ก็ ไป ตัด ลำ น้ำ กิต ขวาง
หน้า อยู่ ครั้น จะ หา เรือ มา คอย ข้าม รับ ข้าม ส่ง ก็
ใ้ ได้ เป็น คราว ๆ ไม่ ยั้ง ยืน

ผู้ เห็น การ ขีต ยาว จึง ได้ ใ้ ขอบาย หา ไม้ มา บัก
เป็น เสา ลง วาง ระวัง ท่อ ๆ กัน ไป ทั้ง แต่ ฝั่ง ข้าง
นี้ ถึง ฝั่ง ข้าง โนน และ พาด ไม้ เรียบ เรียง พอ ใ้ เป็น
สะพาน ได้ ข้าม น้ำ ไป ได้ ย่อม เป็น ประโยชน์ แก่ คน
ที่จะ ข้าม ไป มา แม้ ถึง อย่าง นั้น ก็ ยังมี ประโยชน์
น้อย นึก จึง ได้ คิด ทำ โดย แห้ง แแรง ปู ด้วย ไม้ กระดาน

ให้แน่นหนา คงทนดีขึ้น ถึงทำได้เช่นนั้น ก็
 ยังไม่พอประโยชน์แก่กำลังพาหนะ น้อยใหญ่ คือรถ
 และ ช้าง, ม้า, วัว, ควาย, เป็นต้น จึงได้ประสมปูน
 ผ่าง ราก ก่อ ด้วยอิฐ และ หิน หรือ เหล็ก ให้รถ และ
 ช้าง ม้า โค กระบือ โยธา ทหาร และ การค้าขาย ทุกอย่าง
 ซึ่งเดินไป มา ใน ตำบล สะพาน นั้น มีความสะดวก
 คล้ายกับ เดิน บน ถนน ถนน ทาง และ เป็น ประโยชน์
 ยิ่งขึ้น

การ ที่ ทำ สะพาน จำเพาะ ให้รูป โค้ง นั้น ด้วย
 เหตุ จะ ไม่ ให้ เป็น การ กีดขวาง แก่ ทาง เรือ ซึ่ง ล่อง
 ขึ้น ล่อง ลง อยู่ เมือง ๆ เมื่อ ทำ สะพาน ขึ้น ใน ตำบล
 เช่น นี้ แล้ว เดิน บก ถึง ลำ น้ำ ก็ ข้าม สะพาน ไป ได้
 โดย สะดวก จะ ล่อง ไป ใน ลำ น้ำ ก็ ลอด สะพาน ไป
 ได้ โดย สมบาย สะพาน เป็น การ ต่อ ให้ ทาง บก และ

เด็ก ชื่อ ตรง กับ เด็ก คต โกง

๖๓

ทาง น้ำ สำ เร็จ ประ โยชน์ แล่น ถึง กัน ได้
ไม่ ชัด ขวาง ทั้ง สอง ทาง เช่น นี้

เป็น การ

เด็ก ชื่อ ตรง กับ เด็ก คต โกง

เด็ก ชาย คน หนึ่ง ชื่อ ศรี เป็น เด็ก ชื่อ สัตย์ ดี
กับ อีก คน หนึ่ง ชื่อ พัน เป็น เด็ก ใจ บาป และ เป็น
คน ประพฤติ การ ลัก ขะ โมย เวลา เข้า วัน หนึ่ง
นาย ศรี เดิน ไป โรง เรียน พบ ชาย คน หนึ่ง ชี ม้า และ
ตะพาย ส้ม มา บน หลัง ม้า มา ยืน อยู่ หน้า โรง ชาย
เข้า แกรง ตัว ข อ ยาก จะ เข้า ไป หา อะไ ร กิน แต่ ไม่
มี ใคร จะ ตู ม้า และ ผล ส้ม ไว้ ให้

ชาย คน นั้น จึง ถาม เจ้า ของ ร้าน ว่า “เด็ก คน นี้
เป็น คน ดี หรือ” เจ้า ของ ร้าน ตอบ ว่า “นาย ศรี คน นี้
เป็น เด็ก ดี” ชาย ชี ม้า จึง ถาม นาย ศรี ว่า “เจ้า
จะ ไป ไหน” นาย ศรี ตอบ ว่า “ฉัน จะ ไป โรง เรียน”

ชาย ชีม่า ก็ ว่า “เดี๋ยว นี้ ยัง ไม่ได้ เวลา โรงเรียน เปิด
จง มา ช่วย ยึด บัง เขียน ม้า และ ตู ส้ม ไว้ ให้ ฉัน
สัก หน่อย ” นาย ศรี ก็ รีบ คำ แล้ว จับ บัง เขียน ม้า
และ วิชา ส้ม ไว้ ให้

พอ อีก ประมาณ สัก ครัว หนึ่ง เด็ก ชื้อ พัน เติ่น
มา เห็น นาย ศรี จึง ร้อง ว่า “ส้ม และ ม้า นั้น ของ
ใคร ” นาย ศรี ตอบ ว่า “เจ้า ของ เขา เข้า ไป ใน
บ้าน ” นาย พัน จึง ว่า “ผล ส้ม นี้ ข้า จะ เอา สัก
ใบ หนึ่ง เจ้า ของ คง จะ ไม่ รู้ ”

พูด ดัง นั้น แล้ว นาย พัน ก็ หยิบ ผล ส้ม ไป ผล หนึ่ง
นาย ศรี จึง ห้าม ว่า “เจ้า ของ มอบ ให้ ฉัน แล้ว ข้า อย่านำ
เอา ไป จง เอา คืน ใส่ กระ จาต เสีย ดั่ง เก่า ”

แต่ นาย พัน ตอบ ว่า “ข้า ไม่ คำนึง ให้ เจ้า ของ ไม่ รู้
จะ เป็น อะไร ไป ” นาย ศรี เห็น นาย พัน ไม่ พัง ห้าม
ก็ เข้า แย่ง ส้ม ใน มือ นาย พัน คืน ลง ไว้ ใน กระ จาต

นาย พันเอา ส้มไม้ได้ จึงเดิน อ้อมไปทางข้าง
หลัง ม้า อีก จะ คอย ถัก หีบเอา ผล ส้มให้ ได้ ม้า
ก็ เตะ เอา นาย พัน ส้มลง

ครั้น คนในร้าน ได้ยิน เสียง เด็ก ร้องไห้ ก็วิ่ง
ออกมา ดูว่า จะ มี เหตุ อะไร จึง ได้ ทราบ ว่า เด็ก
ชื่อ พัน ทำ การ ผิด จะ ชะ โหมย ส้ม จึง มี โทษ ปราบฏ
ขึ้น ดังนี้

ผู้ เจ้า ของ ส้ม สรรเสริญ นาย ศรี ว่าเป็น เด็ก
ชื่อ สัตย์ดี ควร จะ ให้ รางวัล จึง เอา หมวก ของ
นาย ศรี ใส่ ส้มให้ เต็ม แล้ว ส่ง ให้ นาย ศรี

๒๗

มนุษย์ ซึ่ง อาศัย อยู่ ใน โลก นี้ ย่อม มี หลาย
ชาติ หลาย ภาษา ความ แปลก ของ ชาติ มนุษย์

นั้น ๆ ก็ย่อมเป็นได้หลายอย่าง คือ สี ภาย, คำพูด,
การแต่งตัว, ไว้ผม เป็นต้น พวกที่พูดรวมภาษา
กัน ก็ เป็น เพศเดียวกัน บางคนต่างเพศแต่หัดพูด
ภาษาเดียวกับเพศอื่นได้ โดยประเพณีที่เป็นไป
ของมนุษย์

ในมหาประเทศราชหนึ่งนั้น มีเมืองน้อยใหญ่
ก็มาก ผู้คนพลเมืองในเมืองหนึ่ง ๆ ก็มีหลายชาติ
หลายภาษา แต่ประชุมชนชาติหนึ่งเพศหนึ่ง ย่อม
ตั้งอยู่ในได้อำนาจ และ การบังคับ ของ พระ มหา
นครทั้งสิ้น

อำนาจแผ่นดินได้ชักของเขว่นขึ้นไว้ และ บั๊ก
แพ้วในตำบลหรือในการสงครามก็ดี เพื่อเป็น
เครื่องหมายให้รู้สำคัญของของว่า ของชนิดนี้ สีอย่าง
นี้ สำหรับประเทศบ้านเมืองนี้ เมื่อเราแลดูแต่ไกล
ก็อาจรู้ได้ว่าของรูปนั้น สีนั้น เป็นของหมาย

สำคัญให้รู้ว่า เป็นธงแผ่นดิน และ ธงสงคราม ธง
ค้าขาย ของชาตินั้น ภาษานั้น เช่น ชาติไทยเราก็มี
ธงช้างเผือก เป็นเครื่องหมาย สำคัญของชาติ

ธงนั้นใช้ จะใช้ ได้เฉพาะ ตั้งที่ กล่าว มา ส่วน
เดียวก็หาไม่ ยังใช้สำหรับ เป็น อุบาย อย่าง หนึ่งใน
การหมายสำคัญให้รู้ วิธีของผู้ถือธง ซึ่ง ทำ ด้วย
วิธีโบก ซ้าย โบกขวา โบก ซ้ำ โบก เร็ว และ เปลี่ยน
ธงเล็กธงใหญ่ สี เขียว, ขาว, แดง, ดำ, ต่าง ๆ ได้ด้วย

เมื่อผู้ ผูกหัดเคยชำนาญสังเกต ก็รู้ ได้ ว่า
ผู้ถือ ธงโบกด้วย วิธี นั้น จะให้ ทำ อย่าง นั้น ๆ ถ้า
จะใช้เป็น ภาษา ก็พูด ว่า อย่าง นั้น คือ ธง นั้น จะ
ว่า เป็น เครื่องหมาย หรือ บ้าย แขนง และ คะแนน
ตัวอักษร ก็ได้ เพราะว่า มนุษย์เรามี การรู้ ไกลได้
ด้วย สาม อย่าง คือ จมูก และ หู กับ ในตา ถ้า
หู ฟัง เป็น การ ยาก ก็ต้องใช้ ในตา แลดู เพราะ

ฉะนั้น คนเรา จึงได้ทำ ธง ขึ้น เป็นเครื่องหมาย ด้วย
ในตา สำหรับให้ คน ที่อยู่ไกล กัน รู้ กัน ได้ ด้วย
แถม ธง เป็น สำคัญ

วัด

วัด เป็น ที่ อยู่ อาศัย ของ ผู้ ถี้อบวช เช่น กับ
บ้าน เมือง และ เย่า เรือน ของ คนเรา แต่ ไม่ เรียก
ว่า บ้าน เมือง เย่า เรือน เพราะ เป็น ที่ ผิด กัน กับ บ้าน
เรียกว่า วัด ๆ สำหรับ เป็น ที่ อยู่ ประพฤติ พรหม จรรย์
ของ สมณ บรรพ ชิต และ นักบวช นักพรต และ เป็น
ที่ อาศัย เล่าเรียน วิชา หนังสือ และ วิชา พิเศษ อย่าง
อื่น ๆ ที่ ว่า แปลก กัน กับ บ้าน นั้น เพราะ มี โบสถ์,
วิหาร, ศาลา, เจดีย์, ศรีมหาโพธิ ฯลฯ

วัด นั้น เป็น ของ ทายก ผู้ ใจ บุญ สร้าง ขึ้น สำหรับ
ให้ เป็น ที่ อยู่ อาศัย แห่ง สมณ บรรพชิต ไม่ ใช่ว่า

ของสมณ บรรพชิต

เพราะสมณ บรรพชิตไม่ได้

สร้าง อยู่ ด้วย ตนเอง

วิธีสร้างวัด เขาเลือกที่ภูมิที่ว่าง กว้างใหญ่
ใกล้ น้ำ และ บ้านใหญ่ หรือในเมือง สมควรเป็นที่
อยู่อาศัย แห่งสมณ บรรพชิตได้ ไม่ ขัด ขวาง ด้วย
การ แสวงหาอาหาร เขา จึง จัดแจง แล้ว ถาง ปราบ พื้น
ที่ ให้ราบ เรียบ เสมอ ถ้า เป็นวัด ตึก ต้อง ขุด เป็น
ท้องร่อง แล้ว ลงเข็มไม้ทองเหลือง ขนอิฐใส่
ใน ระหว่าง เข็ม กะ ทิ้งราก และ ปูอิฐโรย ทวาย แล้ว
ก่อเป็น ฝาผนัง เช่น ก่อตึก ทำเป็น แฉก และ เป็น
หมู่ กัน หลาย หลัง และ สร้าง เป็น โบสถ์ ฝรั่ง ลูก นิมิตร
ใบเสมา ราย รอบ โบสถ์ ทั้ง แปด ทิศ พร้อม ทั้ง วิหาร
และ ศาลา โรง ธรรม พระเจดีย์ และ ขุด คลอง ร่อง น้ำ
และ บ่อ สระ และ ก่อ กำแพง ล้อม บริเวณ วัด มี
ประตู เข้า ออก เป็น หลาย แห่ง และ ก่อเป็น ถนน ทาง

เดิน ตาม ระหว่าง กุฏิ และ ถนน ทางเดิน กลาง วัด นั้น
 ที่ ไป มา สบาย แห่ง ประชุม ชน และ สร้าง เป็น สะพาน
 ข้าม คลอง และ ฐาน ปลุก ต้นไม้ ชนิด ใหญ่ น้อย ที่
 มี ดอก ผล และ ไม่มี ผล ไว้ เป็น ที่ อาศรัย ไข้ ดอก ผล
 และ อาศรัย ร่ม เย็น เป็น สง่า วัด

วัด นี้ เป็น ที่ สงัด เงียบ เป็น ที่ อยู่ อาศรัย ของ สมณ
 บรรพชิต และ นัก บวช เป็น ที่ ประชุม ชน สร้าง บุญ
 กุศล และ เป็น ที่ กุล บุตร พัก อาศรัย เล่า เรียน ธรรม
 คำ พระ ศาสนา ประพฤติ เรียบ ร้อย ละ เว้น ความ ชั่ว ถือ
 เอา ความ ดี ที่ มี ประ โยชน์ แก่ ตน และ ผู้ อื่น ใน สำนัก
 ของ สมณ บรรพชิต คือ วัด ๆ นี้ ไข้ จะมี แต่ ประเทศ
 สยาม ก็ หา ไม่ มี ทั่วไป ทุก ประเทศ วัด ประสงค์ ที่
 อยู่ ของ นัก ปราชญ์ ที่ นับ ถือ กัน ว่า นักบวช ฝ่าย เดียว

ลูก

ถ. ความ รัก ลูก ของ บิดา มารดา นั้น มี ตั้งแต่ เมื่อ ไ

- ท. ความรักลูก กับ ความอยากได้ลูกผิดกัน อยู่
ความอยากได้นั้น จะ ว่า มี ก่อน เมื่อ มีลูก ก็ถูก
แต่ความรักลูกนั้น มีเมื่อ ลูกในท้อง ขึ้นได้
ถ. ถ้า ขึ้น ยังไม่ได้เป็น แต่รู้ว่า ตั้งท้อง แล้ว จะ
ไม่รักหรือ

- ท. ความรัก มี อยู่จริง แต่ ยังไม่ ทวี ความรักเหมือน
เมื่อ ขึ้นได้ ถ้า ยัง คลอด ออกมา แล้ว ที่นี้ ความรัก
เป็น ประถมที่ปรากฏเป็น กรุณา คือ บิณฑบาตได้
แสดง แก่บุตร ด้วย การอุปการะสามัญ ถ้า ลูกนั้น
เป็น หญิง ก็หา เครื่องหัตถกรรมสำหรับ หญิงให้ คือ
ผ้าไหม เข็ม มีด ๆ ๓ ๆ ซึ่ง สุด แล้ว แต่จะ คิด เห็น
ว่า เป็น ศิลป์สำหรับ ผู้หญิง ถ้า เป็น ชาย ก็หา
ดินสอ, ปากกา, สมุด, อาวุธ ๆ ๓ ๆ อย่างใด ตาม
ที่ตน นิยม ว่า เป็น ศิลป์วิทยา สำหรับ ชายนั้น ได้
ใน กระดัง ด้วย ความรัก ที่ ตั้งใจ ให้เรา รู้ลึก

การ ศึกษา ของ เรา แต่ ใน ผ้า อ้อม มา ที่ เตียว ถ้า
 พ่อ ลูก นั้น รู้ จัก เหลียว หน้า อ้า ปาก ได้ รู้ จัก แล
 ดู หน้า พ่อ แม่ ได้ ยิ่ง บัง เกิด ความ รัก มาก ขึ้น
 หลาย ส่วน นึก

ถ. ชาย ลูก ได้ ประมาณ เท่า ไ้ ความ รัก ของ พ่อ แม่
 จึง ค่อย ถอย ลง บ้าง

ท. ความ รัก ลูก ที่ จะ ถอย ลง นั้น เป็น บาง คราว แต่
 ความ รัก จะ ค่อย ห่าง ออก ไป นั้น คือ เมื่อ ลูก ใหญ่
 แล้ว ไม่ ต้อง อ้อม ไม่ ต้อง จูง

ถ. ลูก มี ที่ จำ พวก

ท. มี หลาย พวก แต่ ลูก เกิด แต่ ตน มี สาม พวก
 คือ ลูก ทรง คุณ ยิ่ง กว่า ตระกูล หนึ่ง ลูก ทรง
 คุณ เสมอ ตระกูล หนึ่ง ลูก เลว กว่า ตระกูล หนึ่ง
 ยัง ลูก อีก จำ พวก หนึ่ง เรียก ลูก บุญ ธรรม

คือลูก เก็บได้ หรือลูก ขอเข้ามาเลี้ยง ลูกเหล่านี้
นี้เรา ย่อมรัก เสมอ ลูก คน

ถ. บรรดา ลูก นั้น พ่อแม่เลี้ยงไว้ เพื่อความ ประสงค์
อย่างไร

ท. ความประสงค์ จะให้ลูก ได้ รอด เนื้อ รอด ตัว ดี
แล้ว จะได้ ฟัง ลูก เมื่อ แก่ เฒ่า และ จะได้ ฝาก ไข่
ฝาก ฝัง นี่เป็น ความ มุ่งหมาย มาก กว่า อย่าง อื่น
จง อ่าน คำ กลอน สุกา สัต สอน เต็ก ต่อไป นี้ :-

“บุตร ที่ ดี งาม หน้า บิดา คน ใน คำ กวี มี ลูก หลาย
สถาน ลูก หนึ่ง ไข่ ใจ พาล ไม่ เป็น ผล ลูก หนึ่ง
นั้น รู้ เสี่ยง ยม เจียม กระทบ หลา ได้ คน พอ เพียง
เล่มง ชีวี ลูก หนึ่ง นั้น ใจ รัก เป็น นัก ปราชญ์
เฉลียวฉลาด ถ้า บิดา มี ภาษี เป็น อติชาติ บุตร
สุด แสน ดี จะ พา ที่ สอน สังกั พัง คำ อัน ลูก

ร้าย คล้าย บุตร ท่าน พรหมณ์ แก่ ไม่ ตู แล เลี้ยง
 บิดา หา อุปถัมภ์ พฤตมา เฒ่า เฝ้า เจ็บ ใจ ระกำ
 ก็ กล่าว คำ เป็น คาถา ต่ำ ลูก ชาย ว่า เลี้ยง บุตร
 สตรี รัก นั้น น้อย หรือ ไม่ แทน มือ พ่อ ได้ เหมือน
 ใจหมาย คุณ ของ ไม่ เท่า นี้ มี มาก มาย ได้
 ค้ำ กาย ย่าง ย่อง จ้อง จด จุน จะ เดิน ทาง ไป ช้าง
 ไหน ไกล สถาน เมื่อ พบ พาน สัตว์ ร้าย จะ ว่าย วุ่น
 ไม่ เท่า บัด หวัด เหวี่ยง ไป ตาม บุญ คง มี คุณ
 กว่า ลูก ที่ ละ เลย เช่น เขา พุด เจริญ ว่า กัน เกลือ น
 ว่า ลูก เหมือน ลูก ชี กา เจ้า ข้า เอ๋ย ” เพราะ ฉะนั้น
 เรา ผู้ เป็น บุตร ควร จะ เชื่อ ถ้อย พัง คำ ของ
 บิดา มารดา เมื่อ ท่าน แก่ เถົล ลง ก็ ควร ปฏิบัติ
 บำรุง เลี้ยง ท่าน อย่า ให้ เป็น ดัง บุตร ของ พรหมณ์
 ซึ่ง ถูก พรหมณ์ ผู้ เป็น บิดา ว่า สู้ แต่ ไม่ เท่า
 ที่ ถือ ก็ ไม่ ได้

มารดา สอน บุตร

วันหนึ่ง นาย แสง พี่ กับ หนู พลอย น้อง กลับ
มาจากโรงเรียน แล้วพูด กับ มารดา ว่า แม่ จำ ไบรต
เล่า นิทาน ให้ฉัน ฟัง สัก เรื่อง หนึ่ง เกิด

มารดา จึง ว่า เล่า นิทาน ไม่ จริง นั้น เป็น แต่ สุนัข
ไม่เป็น ประโยชน์ อันใด เจ้า จง นั่ง หนึ่ง อยู่ เกิด แม่
จะ เล่า เรื่อง ที่ จริง และ ที่ เป็น ประโยชน์ ให้ เจ้า ฟัง

มารดา ก็ เล่า เรื่อง ดัง ต่อไป นี้ ว่า มี เด็ก ๒ คน
เกิด ใน หมู่ บ้าน ใกล้ กัน เด็ก สอง คน นั้น ชื่อ พัง
และ ประพฤติ ตาม คำ สั่ง สอน ของ บิดา มารดา ทุก
ประการ

วัน หนึ่ง มารดา ของ เด็ก ทั้ง สอง นั้น มี ธุระ ไป
จาก บ้าน ได้ ส่ง บุตร ไว้ ว่า แม่ จะ ไป บ้าน ไฉน
เจ้า ต้อง อยู่ ที่ เรือน และ เฝ้า บ้าน อย่า ออก ไป เทียว
เล่น ที่ ไหน เลย

ครั้นมารดาไปแล้ว เด็กทั้งสอง ก็เล่น อยู่ที่บ้าน
 ลักครู่หนึ่ง เห็น เด็กเพื่อน เล่น พายเรือ มา ตาม
 ลำแม่น้ำ แล้วร้องเรียกให้ ไป พายเรือ เล่น ด้วย กัน

เมื่อเด็กทั้งสอง นั้นได้ยิน เพื่อน ชวน เด็ก คน
 หนึ่ง จึงตอบว่า เห็น จะไปไม่ได้ แม่ไม่อยู่ เด็กเพื่อน
 คน หนึ่ง จึงพูด ว่า ถึง แม่ สั่งว่าไม่ให้ ไปไหน
 ก็จริง แต่เราไป เล่น เรือ แล้วรีบ กลับ มา ก่อน แม่ กลับ
 บ้าน แม่ ก็ จะ ไม่ รู้ จะ เป็น อะไร ไป

เด็กทั้งสอง นั้น จึงวิ่ง ลง ทำน้ำ แก่ เรือ เล็ก ๆ
 ของ พี่ชาย ที่ เอา มา จอด ไว้ ลง พาย ตาม เพื่อน ไป
 ครั้น พาย ไป ได้ หน่อย หนึ่ง เด็ก นั้น ไม่ ชำนาญ ใน
 การ พาย เรือ ผลออกไป เรือ ก็ ล่ม เด็กทั้งสอง ว่าย น้ำ
 ยังไม่ ได้ ก็ มีความ ตกใจ มาก จึง ร้อง ด้วย เสียง
 อัน ดัง เพื่อ จะ ให้ เขา ช่วย ฝ่าย คน ผู้ หนึ่ง ซึ่ง

พ่อ แม่

๓๓

อยู่บ้านใกล้เคียงกัน ได้ยินเสียงเด็กร้อง ก็วิ่ง
ลงไปที่ทำน้ำ ช่วยอุ้มเด็กทั้งสองคนขึ้นมาบนฝั่ง
ครั้นเด็กทั้งสองขึ้นบก พันอินทรายแล้ว มี
ความเสียใจเป็นอันมาก เพราะตนไม่เชื่อฟัง
คำสั่งสอนของมารดา จึงได้เป็นอันทรายเกือบถึง
ชีวิต เหมือนได้รับโทษที่ตนไม่เชื่อฟังคำของมารดา
เหมือนกัน จึงนึกแต่ในใจว่า ถ้าแม่ กลับมา
บ้านแล้ว จำจะต้องไปชำระภาพรับผิดต่อมารดา
แล้วตั้งใจเสียใหม่ว่าจะไม่ขึ้นคำสอนของมารดา
ต่อไปอีกเลย

พ่อ แม่

- ถ. เราควรรักและนับถือพ่อแม่ของเราอย่างไร
ต. เราต้องรักพ่อแม่ของเราให้มาก เสมอ กับ ตัว

ของเรา หรือ ยิ่งกว่าตัวของเรา จึงจะชอบ

ถ. ทำไมถึงต้องรักท่านให้มากเล่า

ท. เพราะท่านเป็นผู้สร้างตัวของเรา ให้เป็นคนขึ้น
และรักษาเลี้ยงดูเราให้ ได้รอดอยู่จนเดี๋ยวนี้

ถ. ท่านทำการปกครองรักษาเรามานั้น อย่างไร

ท. ตั้งแต่เรา ปฏิสนธิในครรภ์ ท่านก็ตั้งใจ ถนอม
ท้องของท่าน มิให้กระทบ ถูกต้องสิ่งไร จนที่
สุดของเมื่อ มาเกิดร้อน ท่านก็ต้องอดเสีย
เพราะกลัวว่า ของเหล่านั้น จะทำพิษแก่เรา คือ
ไม่สบายตัวเรา

ถ. เมื่อเราตั้งแต่แรกเกิด มาจนเดี๋ยวนี้ ท่านทำ
แก่เราอย่างไรบ้าง

ท. ท่านช่วยกัน ประคับ ประคอง ตั้งใจ ระวังเรา มาก
นัก คอยเฝ้าดู แล บ้อง กัน อันตราย ต่าง ๆ มี

ยุง และ วัณ และมด เป็น ต้น ไม่ ให้ กัด ไม่ ให้ ตอด หา
 หนูกยาให้เรากิน, อาบน้ำ, บ้วนข้าว, ส่งนม เสีย
 เงินทองเพราะเราด้วยเหตุต่าง ๆ กว่าเราจะใหญ่
 พัน อจ ท่าน ๆ ลำบาก มาก ที่ สุด

ถ. ท่านเขียน ชู ว่า เรา ต่าง ๆ จน เรา ต้อง ร้อง ให้ ก็
 มี นั้น ด้วย เหตุ อัน ไต

ท. เพราะ ท่าน เห็น ว่า เรา เป็น เด็ก ความคิด ยัง เผลอ
 อยู่ กลัว ว่า เรา จะ ทำ ความ ผิด ความ ชั่ว ต่าง ๆ
 กลัว ว่า ต่อ ไป ข้าง หน้า จะ เป็น คน ชั่ว วิชา
 ตัว ไม่ รอด จึง ต้อง ทำ โทษ เป็น การ สั่งสอน
 ให้ จำ ได้

ถ. ท่าน ลำบาก เพราะ เรา มาก อย่าง นี้ ควร เรา จะ
 ทำ อย่างไร ดี

ท. ควร เรา ต้อง เชื่อ ถ้อย พัง คำ และ ยำ เกรง นับ ถือ
 ปฏิบัติ ท่าน จึง จะ ถูก

- ถ. เราก็รักใคร่ท่านมาก และเชื่อฟัง ถ้อยคำ ของ ท่าน
ทุก อย่าง แล้ว ก็ จะ ปฏิบัติ ท่าน ต่อ ไป อีก อย่าง ไร
- ท. เมื่อเรา มี กำลัง วิชา พอ จะ หา เงิน ทอง ได้ หรือ
มี บ้าน เรือน แล้ว เรา ก็ ควร คิด ถึง คุณ และ อดทน
ถือ กุล ปฏิบัติ ท่าน ให้ สม กับ ที่ ท่าน เลี้ยง มา
จึง จะ นับ ว่า เรา เป็น คน เนื่อง ใน ความ กตัญญู
ต่อ บิดา มารดา ของ เรา

“เมื่อ พ่อ แม่ แก่ เฒ่า ชรา การ จง เลี้ยง ท่าน อย่า
ให้อั ตระ หทัย ด้วย ชนก ชนนี้ มี พระเดช ได้ ปก
เกษ เกษามา จน ใหญ่ อัมม อุทร บ่อน เข้า เป็น เท่าไร
หมาย จะ ได้ พึ่ง พา ธิตา ดวง ถ้า เรา ดี มี จิตร ุปลั มภ์
กุศล สัก เลิศ เท่า ภู เขา หลวง จะ ปรากฏ ยศ ยิ่ง สิ่ง
ทั้ง ปวง กว่า จะ ล่วง ถึง ชึ่ง พินาน ”

(คิด จาก สุภาสิต สอน หญิง)

พระ ศรี สุนทร (ภู) แห่ง .

พี่น้อง

“น้องรักที่ร่วมชีวิต พี่ร่วมท้อง เหมือนหนึ่งสอง
แขน คบสนิท กาย ลงน้ำ ขึ้นบก ตกไหน ก็ ไป ด้วย
คง ชู ช่วยเพื่อน ฝืนไม่ หินหน้าย รู้ รัก กัน อย่า มี ราคี คาย
ใคร กล่าว ร้าย เจ็บ แทน ด้วย แค้น เคือง”

(คัด จาก สุภาสิต สอน เท็ก)

ถ. พี่น้อง นั้น นับ อย่างไร

ต. นับ คน ที่ ร่วม ท้อง มารดา เดียว กับ เรา หรือ นับ
คน ที่ ร่วม บิดา กับ เรา ถึง คน ที่ เป็น ลูก ของ คน
ที่ ร่วม ท้อง ของ บิดา มารดา ของ เรา ก็ เรียก ว่า
พี่น้อง เหมือน กัน

ถ. คน เหล่า นั้น คือ ผู้ ไต เล่า

ต. คือ คน ที่ เกิด ก่อน เรา เรา ต้อง เรียก ว่า พี่ คน
ที่ เกิด ที่ หลัง เรา เรา ก็ เรียก ว่า น้อง ถึง คน ที่ เป็น

ลูก ของ บ้า และ ลุง หรือ เป็น ลูก ของ น้ำ และ อา
 ถ้า เกิด ก่อน เรา ก็ เรียก ว่า พี่ ถ้า เกิด ที่ หลัง เรา
 ก็ เรียก ว่า น้อง อีก อย่าง หนึ่ง ถึง เกิด ก่อน
 ก็ ดี เกิด ที่ หลัง ก็ ดี เรา ต้อง เรียก ตาม อายุ
 แก่ ก่อน ของ พ่อ แม่ เขา กับ พ่อ แม่ ของ เรา
 คือ ลูก บ้า และ ลูก ลุง ก็ เป็น พี่ เรา ลูก อา ก็
 เป็น น้อง เรา

๑. ลูก ต่อ ลูก ลง ไป เป็น ชั้น ๆ จะ เป็น พี่ น้อง กัน หรือ ไม่
๒. ลูก ของ เรา กับ ลูก ของ พี่ หรือ ของ น้อง ก็ เป็น
 พี่ น้อง กัน และ นับ ว่า เป็น พี่ น้อง กัน ไป จน ลูก
 ของ หลาน ต่อ ของ หลาน ลูก ของ หลาน ต่อ ของ
 หลาน เป็น ชั้น ๆ ลง ไป ก็ เป็น พี่ น้อง กัน
 เหมือน กัน
๓. นับ พี่ น้อง กัน ตั้ง แต่ ใคร ถึง ใคร

ท. นับตั้งแต่คนหนึ่งมีลูก ๆ ของคนนั้นก็เกิดอีก
แล้ว ก็เกิดต่อ ๆ เที่ยงไป คิดตัว ออก นับได้
เจ็ดคน เรียกว่า เจ็ดชั่ว บรุษ คือเราเป็นชั้น
กลาง นับ ทวน ขึ้นไป ชั้นเกิด ก่อน คือ พ่อ
และ บู่ และ ทวด นับ ต่อไป ข้าง หน้า ชั้น เกิด
ทีหลัง คือ ลูก และ หลาน และ เหลน ฟังรู้ ได้
ว่า ทวด ต่อ ทวด เป็น พี่ น้อง กัน เหลน กับ เหลน
ก็ เป็น พี่ น้อง กัน เหมือน กัน

ถ. การ ที่ นับ พี่ น้อง นี้ เพื่อ ประสงค์ สิ่งไร

ท. เพราะ ท่าน แรก ก่อน ๆ เป็น พี่ น้อง รักใคร่ นับ ถือ กัน
เรา ก็ เป็น คน นับ เนื่อง สืบ สาย สะตือ กัน มา จึง
ควร รักใคร่ นับ ถือ กัน (เปรียบ เหมือน ตัว ก.
เรา จะ แจก ฝน ตาม มาตรา ไต ๆ ก็ ดี ก็ คง เรียก ว่า
ตัว ก. อย่าง นั้น เอง)

บ้า น้ำ อาตง

- ถ. บ้า, น้ำ, อา, ตง, นั้นเป็นอะไร กับเรา
- ท. ผู้เป็น พี่ หรือ น้อง ของ พ่อ แม่ เรา
- ถ. บ้า นั้น เป็น พี่ หรือ น้อง ของ พ่อ แม่ เรา เล่า
- ท. ผู้เป็น พี่สาว ของ พ่อ แม่ เรา เรียกว่า บ้า
- ถ. น้ำ นั้น คือ ผู้ ไต
- ท. ผู้เป็น น้องชาย หรือ น้องสาว ของ แม่ เรา เรียกว่า น้ำ
- ถ. อา นั้น คือ ใคร
- ท. ผู้เป็น น้องชาย หรือ น้องสาว ของ พ่อ เรา เรียกว่า อา
- ถ. ผัว ของ บ้า เรา เรียกว่า อย่างไร
- ท. เรา เรียกว่า ตง (คือ ตง เขย)
- ถ. ผัว ของ น้ำ เรียกเหมือน กัน หรือ
- ท. ต้อง เรียกว่า น้ำ (คือ น้ำ เขย)
- ถ. เมีย ของ น้ำ เรา มิ ต้อง เรียกว่า น้ำ อย่าง นั้น หรือ
- ท. ต้อง เรียกว่า น้ำ (คือ น้ำ สะใภ้)

- ถ. ผัว และ เมีย ของ อาเรา เรียกอย่างไร
- ต. ต้องเรียกว่า อาเหมือน กัน (คืออาเขย อาสะใภ้)
- ถ. เมีย ของลุงเรา จะ เรียกอย่างไร
- ต. ต้องเรียกว่า น้ำ (คือ น้ำสะใภ้)
- ถ. เรา รู้จักคนเหล่านี้ไว้ เพื่อประสงค์สิ่งอะไร
- ต. เพราะ ท่านเป็น พี่น้อง ของ พ่อแม่เรา ะ รัก พ่อแม่เรา ะ ก็ต้อง นับถือท่าน จึงควร นับว่าเราเป็น คน กตัญญู ต่อ บิดา มารดา ของเรา
- ถ. ก็ การอื่น ๆ น้ำ น้ำอาตุงนั้น เขาจะมีคุณแก่เราอย่างไรได้บ้าง
- ต. ถ้า พ่อแม่ ของเรา หาไม่ แล้ว คนเหล่านี้ เขา มีอำนาจที่จะ ปก ครอง รักษาเรา แทน พ่อแม่ของเราได้ โดยที่ สุด ถ้า ลูกเขาไม่มี ทรัพย์สินมรดก ก็ คง ตกเป็น ของเราได้

ลูกพี่ลูกน้อง

- ถ. คนพวกไหนที่เราเรียกว่าลูกพี่ลูกน้อง
- ท. ลูกพี่ชายพี่สาวของพ่อแม่เรา เรียกลูกพี่
น้องชาย น้องสาวของพ่อแม่เรา เรียกลูกน้อง
- ถ. ลูกพี่ลูกน้องนี้ เขาเป็นอะไรกับเรา
- ท. เขาเป็นพี่น้องของเรา เพราะเขาเป็นหลานของ
พ่อแม่เรา
- ถ. ก็อย่างนั้น เขาเป็นเหมือนกับพี่ชายพี่สาว
หรือน้องชายน้องสาวของเรา นั้น หรืออย่างไร
- ท. ไม่เหมือน เพราะต่างท้องกัน แต่ช่วยทุกข์
ได้เหมือนกัน
- ถ. ลูกพี่ลูกน้องนี้ ลูกของเรา กับ ลูกของเขาเป็น
อะไรกัน
- ท. ก็เป็นลูกพี่ลูกน้องเหมือนกัน
- ถ. คนที่เป็นลูกพี่ลูกน้องกัน มีกี่ชั้น

ท. มีตั้งแต่ลูกพี่ลูกน้องของ ทวด มาจนลูกพี่
ลูกน้องของ เหลน

ถ. นับอย่างไร

ท. ทวด ต่อ ทวด เป็น ลูกพี่ลูกน้อง กัน ลูก ของ ทวด
(คือ บู่) ก็ เป็น ลูกพี่ลูกน้อง กัน ลูก ของ บู่ ก็
เป็น ลูกพี่ลูกน้อง กัน พ่อ ต่อ พ่อ เป็น ลูกพี่
ลูกน้อง กัน ลูก ต่อ ลูก เป็น ลูกพี่ลูกน้อง กัน
มาจน หลาน ต่อ หลาน เป็น ลูกพี่ลูกน้อง กัน เหลน
ต่อ เหลน ก็ เป็น ลูกพี่ลูกน้อง กัน

ถ. รู้จัก พี่น้อง กัน นั้น มี คุณ อย่างไร

ท. มี คุณ หลาย อย่าง จะ ว่า แต่ เฉพาะ เปรียบ เหมือน
หย่ากรู้วิชาหนังสือ ถ้าได้เรียนตั้งแต่อักษรวิธีจบ
ตลอดไป ทุก มาตรา แล้ว คนอื่น จะ มา หลอก ว่า
ตัว (นอ) กับ ตัว (กอ) สกต กัน เขา อ่าน ว่า
ปลา หรือ กุ้ง หรือ อย่างอื่น เรา รู้จัก แล้ว อ่าน

(นก) คงไม่เชื่อใครเลย ถ้าคนอื่นบอกว่า
 เป็นพี่น้องจะมาอาศัยอยู่ด้วยเรา ๆ ต้องวิตก
 ว่า ถ้าเป็นคนอื่นจริงก็ย่อมจะพุดตวงเราหา
 โทษร้ายใส่เราสักอย่างหนึ่งโดยแท้ ถ้าเป็นพี่น้อง
 เราก็รู้ว่าสืบเนื่องมาแต่คนนั้น ๆ เพราะเป็น
 วงษ์ญาติของเรา การที่รักกันและชอบกันก็
 สนิทขึ้น

สถานเสนา

- ถ. ตามลำดับตระกูลนั้น คนที่สมควรเรียกว่า หลาน
 เป็นคนชั้นไหนชนิดไหน
- ท. คำที่เรียกว่า หลานนั้น ถ้าจะนับตามลำดับวงศ์
 ตระกูล ก็กำหนดเป็นคนชั้นที่ ๓ คือนับแต่ทวด
 เป็นที่หนึ่ง นับเป็นที่สองบิดา เป็นที่สาม ตัวเรา
 เป็นที่สี่ ถึงลูกเป็นที่ห้า ตัวลูกมีลูกต่อไป

เรียกว่าหลานเป็นที่หก คือคนชั้นนี้นับ ๑ มา
ถึง ๓ ตรงใดคนนั้นเป็นหลานของที่ ๑ จึง
ต้องเรียกว่าหลานทั้งนั้น

- ก. ลูกของคนชั้นไหนจึงเรียกว่าเหลน ๆ นั้นนับ
ลำดับตระกูลเพียงไหน
- ข. เหลนนั่น เป็นลูกของหลานลงไปเรียกว่าเหลน
ในตระกูลนับลำดับ ๗ ชั่วคน ฝ่ายหนึ่งข้างบิดา
- ค. การนับวงศ์มีพิภพให้นับลำดับ ๗ ชั่วคน แต่
ข้างบิดาฝ่ายเดียวหรือ
- ด. นับลำดับวงศ์นี้ นับแต่ฝ่ายบิดาก็พอ ๗ ชั่วคน
ถึงจะนับข้างฝ่ายมารดา ก็คงต้องนับเพียง
๗ ชั่วคนเท่านั้น ก็แต่ในแบบแผนส่วน
ธรรมหรือส่วนโลกย์ ยกบิดาเป็นใหญ่ เพราะ

ฉะนั้น จึงได้นับ กระจก

ฝ่าย ข้าง บิดา ไว้เป็น

ตัวอย่าง

๓. วงษ์ญาติ นับ อยู่ เพียง ๗ ชั่วคน เท่านั้น เป็น
วงษ์ญาติใน กระจก หนึ่ง ก็ วงษ์ ญาติ พี่น้อง
ต่าง ๆ ออก ไป อีก ไม่นับ ว่า เป็น กระจก
วงษ์ ญาติ หรือ

๔. ญาติ ทั้ง ปวง ที่ เป็น กัน ต่อ ๆ ไป นอกจาก ๗ ชั่ว
คน แล้ว จะ มาก น้อย เท่า ไหร่ ต้อง ว่า เป็น เครือ
ญาติ ที่ กำหนด เพียง ๗ ชั่ว คน นี้ เพราะ จะ
ให้ รู้ ว่า ญาติ ที่ สนิท กัน นั้น เพียง เท่านั้น คน อื่น
นอกจาก ๗ ชั่ว กระจก แล้ว ก็ เป็น แต่ เครือ
ญาติ ห่าง ๆ กัน (คือ คณาญาติ ญาติ ตาม หมู่
กัฏฐี สภา ญาติ ญาติ แยก ต่าง ออก ไป อีก ก็
เหมือน กัน)

ปู่ ย่า ตา ยาย

ถ. ปู่ เป็น พ่อ ของใคร

ต. เป็น พ่อ ของ พ่อเรา

ถ. เรา เรียกใคร ว่า ปู่ บ้าง

ต. เรา เรียก พี่ชาย ปู่ ว่า ปู่ ใหญ่ น้องชาย ปู่ ว่า ปู่ น้อย
ถึงที่เป็น พี่เชย น้องเชย ของ ปู่ เรา ก็เรียก
เหมือน กัน

ถ. ย่า นั้น เป็น ภรรยาใคร

ต. เป็น ภรรยา ปู่ ถึงคนที่เป็น พี่ชาย น้องชาย ของ
ย่าเรา ก็ต้องเรียก ปู่ (ฝ่าย ของ ย่า)

ถ. ย่า นั้น มีกี่คน

ต. ย่า แท้ มี คน เดียว แต่คนที่เป็น พี่สาว ย่า เรียก
ว่า ย่า ใหญ่ ที่เป็น น้องสาว ย่า เรียก ย่า น้อย
ยัง ย่า สะใภ้ที่เป็น ภรรยา ปู่ ใหญ่ ปู่ น้อย อีก

ถ. เรา เรียกใคร ว่า ตา ยาย

ท. พ่อแม่ของแม่เรา ๆ เรียก ตา และ ยาย ถึง พี่ชาย
น้องชาย ของ ตา ยาย เรา ก็ เรียก ตา ใหญ่ ตา น้อย
พี่สาว น้องสาว ของ ตา ยาย เรา ก็ เรียก ว่า
ยาย ใหญ่ ยาย น้อย คน ที่เป็น เขย เป็น สะใภ้
ของ ตา ยาย เรา หญิง เรียก ยาย ชาย เรียก ตา

ถ. พ่อแม่ของ บัว ย่า ตา ยาย เรียก อย่างไร

ท. เรียก ทวด คือ บัว ทวด ย่า ทวด ตา ทวด ยาย ทวด
พี่น้อง ของ ทวด เรา เรียก ว่า ทวด ใหญ่ ทวด น้อย

เรื่อง ขอช วอช ชิงตัน

แต่ ก่อน มีเด็กผู้ชาย คน หนึ่ง อยู่ใน ประเทศ
อเมริกา ชื่อ ว่า ขอช วอช ชิงตัน บิดา มารดา รัก
ใคร่ มาก อุดหนุน เลี้ยงดู ระวัง ให้ บุตร พ้น จาก อันตราย
ต่าง ๆ และ อุดหนุน ให้ เล่า เรียน หนังสือ และ

วิชา หลาย อย่าง สอนให้ประพฤติ ชื่อ สัตย์ เป็น คน
เรียบ ร้อย ด้วย เพื่อจะได้เป็น เกียรติยศ และ เป็น
ความ สรรเสริญ ถึง บิดา มารดา

ที่ ข้าง บ้าน บิดา ของ ยอช วอช ชิงตัน มีสวน
ปลูกไม้ และ ตอกไม้ หลาย ชนิด มีต้นไม้ ใหญ่ และ เล็ก
ซึ่ง ท่าน วอช ชิงตัน ผู้เป็น บิดา ได้ปลูก และ บำรุง
รักษา ไว้ด้วย เพื่อจะให้ เกิด ตอก ผล และ จะได้รับ
ประทาน ผล หรือ ใช้ ชม ตอก

ใน สวน นั้น มีไม้ เล็ก ต้น หนึ่ง เป็นไม้ แปลก
ประหลาด มาก มีผล อย่าง พิเศษ ซึ่ง เรา ท่าน ยัง ไม่
เคย เห็น เป็น ที่ ชอบ ของ ท่าน เจ้า ของ สวน มาก กว่า
ต้น อื่น ๆ เพราะ มีรส ร่อย มาก ถึง เวลา ท่าน บิดา
เข้าไป เทียว เดิน เล่น ใน สวน หนู ยอช ก็ เคย ไป กับ บิดา
เที่ยว ดู ไม้ ต่าง ๆ และ เก็บ ผล ไม้ กิน บ้าง

ครั้น หนู ยอช มี อายุ ประมาณได้แปด ปี บิดา ชื่อ
 ขวาน อย่าง เล็ก ให้ ถือ เล่น เล่น หนึ่ง ครั้น หนู ยอช ได้
 ขวาน คม ดี ก็ เทียว ตัด ไม้ ที่ นั้น บ้าง ที่ นี้ บ้าง
 วัน หนึ่ง หนู ยอช ถือ ขวาน ไป เทียว เล่น ใน สวน เมื่อ หนู
 ยอช เดิน ไป สับ ไม้ ที่ นี้ บ้าง ที่ นั้น บ้าง พ้น ลง ที่ ไร
 ก็ ชาติ เป็น ช่อ ง ๆ จึง เกิด มี ความ ยิน ดี และ เพ็ด ต
 เพ็ด ต เป็น อัน มาก

หนู ยอช เดิน มา ถึง ต้น ไม้ วิเศษ ซึ่ง อยู่ กลาง
 สวน นั้น หนู ยอช ไม่ รู้ ว่า เป็น ต้น ไม้ ดี ก็ พ้น เล่น
 จน ต้น ไม้ นั้น ชาติ ล้ม ลง ถึง ดิน แล้ว หนู ยอช ก็
 กลับ มา เรือน เก็บ ขวาน นั้น ไว้ ตาม เดิม

เวลา รุ่ง เข้า บิดา ของ หนู ยอช ออก ไป ชม ต้น ไม้
 ต่าง ๆ ใน สวน ครั้น เห็น ต้น ไม้ วิเศษ นั้น ล้ม อยู่
 และมี รอย ขวาน พ้น โคน ต้น ชาติ ออก ไป ก็ มี ความ

เรื่อง ขอบ พิจารณา

๔๕

เสียใจ เป็นอันมาก แต่เมื่อมาถาม บุตร ๆ ก็รับ
ตรง ๆ และแสดง ความเสียใจ ที่ได้ทำ โดยคนอง
และโดยไม่ทราบ ว่า เป็น ต้นไม้ วิเศษ บิดา เห็น ความ
สคัญ ชื่อของ บุตร ก็หายโกรธ และ ค่อย คลาย ความ
เสีย ตาย ต้นไม้ เพราะ รัก บุตร มากกว่า รัก ต้นไม้
เด็ก ๆ ไม่ ควร จะเป็น คน มีชื่อใด ทำให้ เสีย ของ
โดยเล่น คนอง เช่นนี้ ถ้าทำ ก็ จะ ได้รับ ความ เสียใจ
เมื่อ ภาย หลัง ตู๋ หนู ขอบ

